

PREDLOG

PROGRAM OSNOVNA ŠOLA

SLOVENŠČINA

UČNI NAČRT

Razporeditev ur predmeta

Število ur	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred	Skupaj
Tedensko	6	7	7	5	5	5	4	3,5	4,5	
Letno	210	235	235	175	175	175	140	122,5	144	1631,5

Ljubljana, junij 2015

Člani predmetne komisije, avtorji posodobljenega učnega načrta 2011:

- mag. Mojca Poznanovič Jezeršek, Zavod RS za šolstvo, OE Ljubljana (predsednica)
- Mojca Cestnik, Osnovna šola Polzela, Polzela
- Milena Čuden, Osnovna šola Matije Čopa, Kranj
- mag. Vida Gomivnik Thuma, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana
- mag. Mojca Honzak, Osnovna šola Riharda Jakopiča, Ljubljana
- dr. Martina Križaj Ortar, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- mag. Darinka Rosc Leskovec, Zavod RS za šolstvo, OE Slovenj Gradec
- mag. Marija Žveglič, Zavod RS za šolstvo, OE Celje in
- dr. Kozma Ahačič, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana (posodobitev jezikovnega dela UN 2015)

Recenzenti:

- dr. Marja Bešter Turk, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- dr. Sonja Pečjak, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
- dr. Igor Saksida, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Posodobljeni učni načrt za predmet slovenščina v osnovni šoli je pripravila Predmetna komisija za posodabljanje učnega načrta za slovenščino. Pri posodabljanju je izhajala iz učnega načrta za predmet slovenščina, določenega na 20. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje leta 1998. Posodobljeni učni načrt je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje določil na 114. seji leta 2008 in se seznanil z vsebinskimi in redakcijskimi popravki tega učnega načrta na 140. seji 17. februarja 2011. Pri posodabljanju učnega načrta leta 2015 so sodelovali članice in člani Predmetne razvojne skupine za slovenščino na Zavodu RS za šolstvo.

KAZALO

1 OPREDELITEV PREDMETA	4
2 SPLOŠNI CILJI	5
3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	7
3.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	7
3.1.1 PODROČJE: JEZIK	7
3.1.2 PODROČJE: KNJIŽEVNOST	10
3.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	16
3.2.1 PODROČJE: JEZIK	16
3.2.2 PODROČJE: KNJIŽEVNOST	21
3.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	29
3.3.1 PODROČJE: JEZIK	29
3.3.2 PODROČJE: KNJIŽEVNOST	35
4 STANDARDI ZNANJA	44
4.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	44
4.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	47
4.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	52
5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	58
5.1 URESNIČEVANJE CILJEV PREDMETA	58
5.1.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	59
5.1.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	61
5.1.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE	65
5.2 INDIVIDUALIZACIJA IN DIFERENCIACIJA POUKA	70
5.3 MEDPREDMETNE POVEZAVE	70
5.4 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA	72
5.5 INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA	73

1 OPREDELITEV PREDMETA

Slovenščina kot materni/prvi jezik za večino učencev/učenk in kot drugi jezik/jezik okolja za pripadnike manjšin je ključni splošnoizobraževalni predmet v osnovni šoli. Učenci/učenke se pri njem usposablajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, razvijajo zavest o pomenu materinščine in slovenščine, o slovenščini kot državnem in uradnem jeziku, o njenem položaju v Evropski uniji in o njeni izrazni razvitosti na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

Cilji predmeta se uresničujejo z jezikovnim in književnim poukom v okviru štirih sporazumevalnih dejavnosti: poslušanja, branja, govorjenja in pisanja. Namen jezikovnega pouka je razviti sporazumevalno zmožnost v slovenskem (knjižnem) jeziku, tj. praktično in ustvarjalno obvladovanje vseh štirih sporazumevalnih dejavnosti pa tudi jezikovnosistemskih osnov. Pri književnem pouku se učenci/učenke srečujejo z umetnostnimi/književnimi besedili ter tudi ob njih poleg sporazumevalne zmožnosti razvijajo doživljajsko, domišljijiskoustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost. Z zaznavanjem kulturnih, etičnih, duhovnih in drugih razsežnosti, ki jih premore besedna umetnost kot eden najuniverzalnejših civilizacijskih dosežkov, ki je za obstoj slovenstva še posebej pomemben, se utrjujejo kulturna, domovinska in državljska vzgoja ter medkulturna in širša socialna zmožnost.

Takšen smisel in namen predmeta se ob udejanjanju ciljev pouka slovenščine na vseh stopnjah šolanja prilagaja spoznavni zmožnosti oziroma razvojni stopnji učencev/učenk. V vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih se predmet s cilji, z vsebinami in dejavnostmi učencev/učenk tesno povezuje z drugimi predmeti – to velja tudi za t. i. začetno opismenjevanje, ki traja celo prvo vzgojno-izobraževalno obdobje (in sicer v 1. in 2. razredu kot sistematično usvajanje tehnike branja in pisanja, v 3. razredu pa kot njeno utrjevanje in izboljševanje); učenci/učenke v tem obdobju poleg vstopanja v svet branja in pisanja opravljajo tudi druge dejavnosti, npr. sodelujejo v pogovorih, kritično sprejemajo oziroma interpretirajo govorjena in zapisana besedila, se (po)ustvarjalno odzivajo nanje, govorno nastopajo, pišejo krajša besedila ter sistematično razvijajo svojo poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno, slogovno, metajezikovno zmožnost in zmožnost nebesednega sporazumevanja. V 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju pa sprejemajo, razčlenjujejo in vrednotijo svoji starosti, sporazumevalni in spoznavni/domišljijiski zmožnosti, izkušnjam in interesom ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila ter tvorijo govorjena in zapisana besedila; tako dejavno razvijajo svojo sporazumevalno, spoznavno in ustvarjalno zmožnost ter uzaveščajo temeljne razlike na ravni sprejemanja neumetnostnih in umetnostnih besedil ter na ravni tvorjenja besedil. Ob tem sistematično razvijajo vse sestavine sporazumevalne zmožnosti, torej tudi metajezikovno zmožnost.

SPLOŠNI CILJI

Predmet slovenščina omogoča oblikovanje osebne, narodne in državljsanske identitete ter razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd.

1. Učenci/učenke si oblikujejo pozitivno čustveno in razumsko razmerje do slovenskega jezika ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebem in družbenem življenju. Tako si oblikujejo jezikovno, narodno in državljsansko zavest, ob tem pa tudi spoštovanje in strpnost do drugih jezikov in narodov ter si krepijo medkulturno in socialno zmožnost. Imajo jasno predstavo o razmerjih med jeziki, o vlogi maternega jezika in tujih jezikov ter vedo, da je slovenščina lahko tudi drugi ali tuji jezik, in imajo do takih govorcev ustrezno razmerje. Zavedajo se tudi vloge, ki jo je imela slovenščina v zgodovini slovenskega naroda; na najosnovnejši ravni poznajo tudi razne stopnje razvoja slovenskega jezika (te spoznavajo prek književnih besedil).

2. Učenci/učenke razvijajo zmožnost za uspešno sprejemanje in tvorjenje besedil v slovenskem knjižnem jeziku. Obenem si oblikujejo jezikovno in književno kulturo.

- Razmišljujoče in kritično sprejemajo raznovrstna neumetnostna besedila, objavljena v raznih medijih – iz njih pridobivajo stvarno/enciklopedično znanje, tega pa uporabljajo v vsakdanjem življenju in širijo z uporabo raznih priročnikov; usvajajo in urijo razne strategije in učne pristope za učinkovito pridobivanje informacij iz govornih in zapisanih neumetnostnih besedil ter s tem razvijajo svojo zmožnost učenja učenja. Besedila tudi vrednotijo in nato utemeljujejo svoje mnenje; v propagandnih besedilih prepoznavajo propagandne prvine ter si oblikujejo kritično stališče do njih.
- Razmišljujoče in kritično sprejemajo **ter povzemajo, vrednotijo in primerjajo (»strokovno« razlagajo)** umetnostna/književna besedila slovenskih in drugih avtorjev. Branje prepoznavajo kot užitek, prijetno doživetje in intelektualni izziv. Stopajo v dialog s književnim besedilom in o njem. Branje jim nudi priložnost za oblikovanje osebne in narodne identitete, širjenje obzorja ter spoznavanje svoje kulture in kulture drugih v evropskem kulturnem prostoru in širše. S spoznavanjem druge kulture in skupnih kulturnih vrednot gradijo strpen odnos do drugih in drugačnih. Tako razvijajo svojo socialno, kulturno in medkulturno zmožnost.
- Razvijajo pripravljenost za pogovarjanje in dopisovanje ter govorno nastopanje in pisanje. Tako izražajo svoje znanje, misli, stališča, hotenja, čustva in izkušnje, se pogajajo ter miroljubno rešujejo probleme v raznih življenjskih položajih; zavedajo se raznih okoliščin, v katerih nastajajo besedila, raznih namenov, ki jih imajo tvorci besedil, ter raznih medijev, prek katerih so besedila lahko posredovana, zato so sposobni tvoriti ustrezna in učinkovita besedila ustreznih vrst. Ob tem razvijajo svojo socialno, kulturno in estetsko zmožnost. Razvijanje zmožnosti tvorjenja besedil ter usvajanje in urjenje strategij in načel za tvorjenje razumljivih, ustreznih, učinkovitih in pravih besedil pa spodbuja tudi razvijanje zmožnosti učenja učenja.
- Motivirani so za vse štiri sporazumevalne dejavnosti; zavedajo se, da jim te omogočajo spoznavanje sebe in sveta ter zadovoljevanje osnovnih čustvenih in družbenih potreb. Ob izkušnjah s temi dejavnostmi spoznavajo, da njihovo obvladovanje povečuje zmožnost delovanja v družbenem okolju ter spoznavanja in izražanja predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta. Tako se razvija njihova socialna, družbena in medkulturna zmožnost.
- **Iz digitalnih besedil varno, ustvarjalno in kritično pridobivajo podatke/informacije ter jih**

ustrezno uporabljajo in po potrebi tudi dopolnjujejo. Ozaveščajo in presojujejo možnost uporabe in zlorabe digitalne tehnologije oz. tako pridobljenih informacij – ob tem razvijajo svojo digitalno zmožnost.

3. Učenci/učenke ohranjajo in razvijajo pozitivni odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil. Stik z besedili je zanje potreba in vrednota, zato tudi v prostem času berejo/poslušajo besedila (objavljena v raznih medijih), obiskujejo knjižnico, filmske in gledališke predstave, literarne prireditve ipd.

4. Učenci/učenke razvijajo svojo jezikovno (tj. poimenovalno, skladenjsko, pravorečno, pravopisno) in slogovno zmožnost, in sicer zato, da bi samozavestno uporabljali slovenski knjižni jezik za svoje osebne, študijske, interesne ipd. potrebe.

5. Učenci/učenke razvijajo tudi svojo metajezikovno zmožnost – pridobivajo znanje o osnovnih značilnostih slovenskega knjižnega jezika, tega pa dopolnjujejo z uporabo raznih priročnikov ter osmišljajo z opazovanjem in prepoznavanjem besedilne oz. sporazumevalne vloge dane jezikovne značilnosti. Značilnosti slovenskega knjižnega jezika znajo primerjati z značilnostmi jezikov, ki se jih učijo ali s katerimi so v stiku (nekateri jih seveda primerjajo tudi s svojim prvim/maternim jezikom).

6. Učenci/učenke ob sprejemanju umetnostnih/književnih besedil razvijajo sporazumevalno zmožnost in tudi pridobivajo književno znanje. Umeščanje besedil v časovni in kulturni kontekst ter pridobivanje literarnoteoretskega znanja jim omogoča globlje doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnih besedil. Literarnoestetsko doživetje, podprto z literarnovednim znanjem, omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih možnosti, povečuje užitek ob branju in prispeva k razvijanju pozitivnega odnosa do besedne umetnosti (branja), do ustvarjalnosti in (samo)izražanja v raznih medijih.

3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Cilji in vsebine v učnem načrtu so obvezni in izbirni. Izbirni cilji in vsebine so zapisani s poševnim tiskom. S poševnim tiskom so označene tudi izbirne besedilne vrste pri jezikovnem pouku.

3.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

3.1.1 PODROČJE: JEZIK

A. OPERATIVNI CILJI

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O JEZIKU, NARODU IN DRŽAVI

Učenci/učenke opazujejo, prepoznavaajo in poimenujejo oz. opisujejo:

- besedni jezik in nebesedne jezike ter vloge besednega jezika,
- svoj prvi/materni jezik in svoje razmerje do njega,
- tuje jezike in vzroke za njihovo učenje,
- spoznavne, duševnostne in pragmatične prednosti prvega/maternega jezika pred tujim,
- svoje razmerje do slovenščine, posebni položaj slovenščine v R Sloveniji in položaj svojega prvega/maternega jezika v R Sloveniji,
- okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI POGOVARJANJA

Učenci/učenke:

- sodelujejo v igri vlog: pogovori določene vrste (gl. razdelek Vsebine),
- **razčlenjujejo** in vrednotijo odigrane pogovore ter utemeljijo svoje mnenje,
- povzamejo temeljna načela vljudnega pogovarjanja,
- izražajo svoja občutja med igranjem pogovora,
- vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI POSLUŠANJA

Učenci/učenke:

- pozorno poslušajo (in gledajo) krajša neumetnostna besedila določene vrste (gl. razdelek Vsebine), objavljena v raznih medijih,
- **razčlenjujejo, obnovijo** in vrednotijo poslušana besedila ter utemeljijo svoje mnenje,
- povzamejo temeljna načela uspešnega poslušanja,
- izražajo svoja občutja med poslušanjem besedil,
- vrednotijo svojo zmožnost poslušanja (in gledanja) neumetnostnih besedil in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI GOVORNEGA NASTOPANJA

Učenci/učenke:

- govorno nastopajo (z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto -- gl. razdelek Vsebine),
- vrednotijo govorne nastope, predlagajo popravke/izboljšave in utemeljijo svoje mnenje,
- povzamejo temeljna načela uspešnega govornega nastopanja,
- izražajo svoja občutja med govornim nastopanjem,
- vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

INDIVIDUALIZIRANO, POSTOPNO IN SISTEMATIČNO RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI BRANJA IN PISANJA BESEDIL

Učenci/učenke glede na svoje predznanje branja in pisanja ter razvite veščine, spretnosti in zmožnosti prehajajo individualizirano, postopoma in sistematično skozi naslednje faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja:

- razvijajo predopismenjevalne zmožnosti (npr. vidno razločevanje, slušno razločevanje in razčlenjevanje, orientacijo na telesu/v prostoru/na papirju, držo telesa/pisala ipd.),
- razvijajo tehniko branja in pisanja besed, enostavnih povedi in kratkih preprostih besedil z velikimi in malimi tiskanimi črkami ter s pisanimi črkami,
- razvijajo branje z razumevanjem in pisanje besedil, ustreznih svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti (gl. razdelek Vsebine).

Sproti **izražajo svoja občutja** med branjem in pisanjem, vrednotijo svojo bralno in pisno zmožnost ter načrtujejo, kako bi ju lahko izboljšali.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE (TJ. POIMENOVALNE, SKLADENJSKE, PRAVOREČNE, PRAVOPISNE) IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- predstavijo pomen dane besede/besedne zveze,
- poimenujejo bitja/predmete ... v svoji okolici/na sliki ... s knjižnimi besedami,
- navajajo besede iz istega tematskega polja, z nasprotnim, enakim, ožjim ali širšim pomenom,
- ob zgledu tvorijo manjšalnice/ljubkovalnice, ženski par moškemu, samostalniške izpeljanke za živega in neživega vršilca dejanja, za dejanje in prostor dejanja ter pridevniške izpeljanke za svojino in snovnost ipd.

Učenci/učenke razvijajo skladijsko zmožnost:

- predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi,
- opazujejo bitja/predmete (na sliki) in izražajo njihovo količino s števnikom oz. s prislovom mere, ob tem pa pravilno oblikujejo samostalnik in glagol ob količinskem izrazu,
- opazujejo bitja/predmete (na sliki), sprašujejo po njihovem položaju oz. premikanju s pravilnim vprašalnim prislovom ter izražajo njihov položaj s pravilnim predlogom in pravilno sklonsko obliko samostalnika za njim,
- opazujejo bitja/predmete (na sliki), določijo jim stopnje lastnosti ter te izrazijo z obrazilno stopnjevanimi pridevniki,
- opazujejo več med seboj povezanih dejanj ter jih upovedujejo glede na čas sporočanja (s časovnimi prislovi zdaj/prej/potem in z glagolskimi časovnimi oblikami) ter glede na njihovo zapovrstje (s časovnimi prislovi najprej/potem/nazadnje oz. s časovnim veznikom ko (tudi medtem ko, potem ko),
- odpravljajo svoja "kritična mesta" v praktičnem obvladanju slovnice (npr. v izražanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, tvorbi in spreganju glagolskih časovnih in naklonskih oblik ipd.).

Učenci/učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- posnemajo knjižno izreko – med govornimi nastopi in v pogovorih z učiteljem/ učiteljico skušajo govoriti čim bolj knjižno in razločno,
- prepoznavajo neknjižne glasovne in naglasne prvine v svoji in tuji izreki ter odpravljajo napake.

Učenci/učenke razvijajo pravopisno zmožnost – individualizirano, postopoma in sistematično spoznavajo, usvajajo in utrjujejo

- zapis besed z »nekritičnimi glasovi«,

- zapis besed s »kritičnimi glasovi« (npr. s polglasnikom, z u, z nezvočnikom na koncu ali sredi besede),
- ločeno pisanje predloga in naslednje besede,
- ločeno pisanje nikalnice pred glagolom,
- rabo velike začetnice na začetku povedi, v lastnih imenih bitij, v bližnjih zemljepisnih lastnih imenih in v svojilnih pridevnikih, izpeljanih iz lastnih imen bitij,
- rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja),
- rabo vejice pri naštevanju,
- pisanje glavnih in vrstilnih števnikov (do 100) s številko.

Učenci/učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- neuradno oz. uradno ogovarjajo osebe v ustreznih okoliščinah,
- osebe tikajo oz. vikajo v ustreznih okoliščinah,
- isto govorno dejanje izrekajo na razne načine in navajajo zanje ustrezne okoliščine,
- vrednotijo vljudnost danih izrekov,
- v danih okoliščinah sporočanja se **odzivajo z ustreznimi izreki**.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke opazujejo jezikovne pojave, navedene v razdelku Vsebine, ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje; **te razumejo in jih tudi sami uporabljajo**.

B.VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

Vrste pogovorov:

- osebni in telefonski neuradni in uradni pogovor

Vrste posnetih besedil (za poslušanje in gledanje):

- pripoved o življenju *vrstnikov/znanih osebnosti*,
- novica o *aktualnem/zanimivem dogodku*,
- opisovalna besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe, njenega *delovnika/tedna*, živali, predmeta, prostora, zgradbe, poti).

Vrste besedil za govorno nastopanje:

- pripovedovalno besedilo o tem, kar so *doživeli/videli/slišali*,
- predstavitev svojih načrtov za dani *dan/konec tedna/počitnice*,
- obnova *knjige/risanke/filma*,
- opis *sebe/druge osebe, svojega delovnika/delovnika druge osebe, predmeta/igrača, živali, prostora, zgradbe, svoje poti v šolo/katere druge poti*.

Vrste besedil za branje:

- neuradni **dopis** (npr. pozdrav na razglednici, voščilo, čestitka, vabilo),
- seznam (npr. urnik, kazalo),
- novica o *aktualnem/zanimivem dogodku*,
- pripovedovalno besedilo o življenju *vrstnikov/znanih osebnosti*,
- opisovalna besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe in njenega delovnika, prostora, zgradbe, poti).

Vrste besedil za pisanje:

- **vezano besedilo** (npr. **narek, prepis, nadaljevanje prebranega besedila**),
- **polvezano besedilo** (npr. pripoved ob neurejenem nizu slik),

- besedila o sebi, svojem okolju, o tem, kar so *doživeli/videli/slišali*,
- besedila tiste vrste, ki so jo pred tem že prebrali, tj.
 - neuradni dopis (npr. pozdrav na razglednici, voščilo, čestitka, vabilo),
 - opisovalna besedila (npr. opis osebe in njenega delovnika, prostora, zgradbe, poti).

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci/učenke razumejo in uporabljajo naslednje jezikoslovne izraze:

- besedni in nebesedni jezik,
- prvi/materni in tuji jezik,
- državni jezik,
- knjižni in neknjižni jezik,
- besedilo, poved, beseda, zlog, glas, črka,
- velika in mala začetnica,
- pika, vprašaj, klicaj, vejica,
- pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo,
- opis, pripoved, novica.

PODROČJE: KNJIŽEVNOST

A. OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM UPORIZITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN GOVORJENJEM/PISANJEM O NJIH		
1.	2.	3.
1 KNJIŽEVNA BESEDILA		
Učenci/učenke: <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavajo govorni položaj pri poslušanju/branju književnih besedil in pripravijo ustrezen model odzivanja, ločujejo umetnostna besedila od neumetnostnih; • oblikujejo obzorje pričakovanj, kar izvira iz zunajliterarne in medbesedilne izkušnosti; • izražajo in primerjajo svoje doživetje, čustva, predstave in misli, ki se jim vzbudijo pri poslušanju/branju; • ugotavljajo razlike v doživljanju in razumevanju istega besedila in različnost na ravni opažanja sestavin besedila; ob ponovnem branju/poslušanju zaznavajo sprva prezrte/preslišane sestavine; • poglobljajo prvotno doživetje in razumevanje (večkratno podrobno poslušanje/branje) ter izražajo mnenje o besedilu (predvsem govorno, tretješolci lahko tudi pisno); • posamezna besedila primerjajo in vrednotijo (ustrezno razvojni stopnji, medbesedilni izkušnosti in spoznavnim zmožnostim učenca); • predstavljajo razloge, zaradi katerih se jim kaj v književnem besedilu (dogodek, oseba ipd.) zdi pomembno. 		
KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE		
1. Poezija		

Učenci/učenke:

- v *poslušani/prebrani* pesmi najdejo naslov in ga povežejo z besedilom;
- prepoznajo kitico kot zgradbeno in pomensko enoto;
- izražajo svoje razumevanje pesmi in ga primerjajo z razumevanjem sošolcev;
- doživljajo zvočnost pesmi;
- zaznavajo ritem in rimo;
- ritem pesmi povezujejo s sporočilnostjo;
- *zaznavajo likovno oblikovanost pesmi/besedila*;
- ob koncu triletja zvok besede in zvočno slikanje (onomatopoiijo/podobnoglasje) povezujejo s podobami, ki jih vzbuja besedilo;
- odzivajo se na čustvene sestavine besedila (npr. vesela, žalostna pesem);
- *ob koncu triletja pesem na ravni teme primerjajo z že poslušanimi oziroma prebranimi besedil ter znajo izpostaviti podobnosti in razlike*; povedo, katera pesem jim je bližje in zakaj;
- razvijajo asociativne zmožnosti: iščejo tematsko (osrednjo) besedo v pesmi *ter nizajo svoje asociacije ob taki besedi*;
- zaznavajo rabo čustveno obarvanih besed v pesmi;
- ob koncu triletja razlikujejo pomensko podobne besede in pojasnjujejo pomen manj običajnih besed v pesmi.

2. Proza

Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj 3 besedila vsako leto.

Učenci/učenke:

1.
 - doživljajo interpretativno prebrano pravljico;
 - poskušajo »brati« zgodbo ob znani slikanici, »berejo« ilustracije in posamezne dele besedila ter pesmi;
 2.
 - »berejo« dele pravljic, ki jih znajo že na pamet;
 - tiho (poltiho) berejo še neznano krajše besedilo (slikanico).
 - berejo:
 - bogato ilustrirane pravljice,
 - pravljice, ki jih že poznajo,
 - dvodelne in tridelne pravljice, tj. take, v katerih se dogajanje dvakrat/trikrat ponovi;
 3.
 - berejo neznano umetnostno besedilo, tiho in poltiho (pravljice in pripovedi);
 - zbrano in tekoče (z usvojeno tehniko branja) berejo daljša besedila;
- ob besedilih spoznavajo in opazujejo razlike med svetom, v katerem živijo, in domišljijem svetom v književnem besedilu;
 - prepoznavajo prvine pravljice: formalni začetek in konec, preteklik, za pravljico značilni pripovedni ton;
 - ob koncu triletja:
 - prepoznavajo za pravljico značilne književne osebe, čudeže in pravljичno dogajanje, nedoločenost kraja in časa dogajanja,
 - ločujejo pravljico in pripoved (besedilni svet je/ni oblikovan v skladu z zakonitostmi realnega sveta).
 - *Pri izražanju mnenja o književnem besedilu izpostavljajo značilnosti te vrste besedila.*

2.1 Književna oseba

Učenci/učenke:

	<ul style="list-style-type: none"> - razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, »poistovetenja« z njo ter privzemanja vloge osebe, in sicer:
1.	<ul style="list-style-type: none"> • poiščejo podobnosti med književno osebo in seboj; povedo, kako bi ravnali sami, če bi bili v podobnem položaju kot književna oseba;
2.	<ul style="list-style-type: none"> • ugotavljajo, v čem se književna oseba od njih razlikuje (ravnanje, čustva);
3.	<ul style="list-style-type: none"> • vživljajo se v književno osebo, ki je sicer drugačna od njih, a jim je še vedno zelo podobna – pojasnjujejo podobnosti in razlike ter presegajo naivno identifikacijo s književno osebo;
	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznavajo glavno književno osebo; • prepoznavajo »dobre« in »slabe« književne osebe in povedo, zakaj se jim zdijo take; • podatke o književni osebi iz besedila dopolnijo s podobami iz vsakdanje izkušnje <i>ter domišljjskimi predstavami, ki izvirajo iz poslušanja oziroma gledanja drugih umetnostnih del (medbesedilna izkušnost)</i>; • izluščijo tiste motive za ravnanje književnih oseb, ki jih poznajo iz lastne izkušnje; • ob koncu triletja: <ul style="list-style-type: none"> – razlagajo motive za ravnanje književne osebe, ki jih poznajo iz izkušenjskega sveta, – ločujejo dve skupini motivov za ravnanje književne osebe (»dobra« : »slaba« oseba), – privzemajo zorni kot ene književne osebe; – upovedujejo domišljjske predstave književnih oseb, jih primerjajo in nadgrajujejo (upoštevajo podatke iz književnega besedila); – upovedujejo čustva in razpoloženja književnih oseb, ugotovitve utemeljujejo s podatki iz besedila.
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Narišejo svojo domišljjsko predstavo književne osebe.
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Domišljjsko predstavo književne osebe izrazijo s kombinacijo risbe in zapisa.
3.	<ul style="list-style-type: none"> • S kombinacijo risbe in zapisa (npr. strip) postopoma izražajo motivacijo za ravnanje književnih oseb.
<p>2.2 Književni prostor in čas Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa, tako da: <ul style="list-style-type: none"> • izražajo predstavo književnega prostora v obravnavanem književnem besedilu (risba/zapis) in svojo predstavo primerjajo s predstavami sošolcev; ob ponovnem branju svojo predstavo dopolnjujejo; • <i>domišljjsko predstavo dogajalnega prostora in časa povezujejo s svojimi izkušnjami iz vsakdanjega sveta in iz drugih umetnostnih del (književnost, ilustracija, film, risanka, virtualni svet)</i>; • ločujejo realni in domišljjski svet, razlikujejo pravljični in realistični dogajalni prostor; • ob koncu triletja: <ul style="list-style-type: none"> – prepoznavajo dva časa: nekoč in danes; – dogajalni čas prepoznavajo tudi iz posrednih besedilnih signalov (npr. kočija, goldinar); • pri upovedovanju ločujejo dogajanje: <ul style="list-style-type: none"> – v preteklosti (nekoč – pravljična), – v sedanjosti (danes – aktualnost dogajanja). 	
<p>2.3 Dogajanje in tema Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v književnem besedilu kot zaokrožene celote; • sledijo zaporednemu toku dogodkov in povezujejo dogajanje s svojimi izkušnjami; 	

- dogodke iz književnega besedila razvrščajo vzročno-posledično in časovno;
- obnavljajo zgodbo/književno besedilo tako, kot so jo/ga slišali/prebrali;
- obnavljajo zgodbo tako, da dogajanje prikazujejo s pomočjo sličic/niza sličic oziroma s kombinacijo sličic in zapisa;
- upovedujejo temo/*sporočilo* besedila z učiteljevo pomočjo.

2.4 Avtor in pripovedovalec

Učenci/učenke:

- razumejo, da avtor besedila ni tisti, ki jim ga pripoveduje (npr. učitelj ...);
- *tvorijo govorna besedila z različnimi pripovedovalci (npr. kako bi isto besedilo povedali različno stari ljudje).*

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Gledališka/lutkovna predstava

Učenci/učenke:

- prepoznavajo značilnosti glavne književne osebe in drugih pomembnih oseb, zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor in druge prvine gledališkega dogodka; ozaveščajo podobnost/različnost gledališkega dogodka in že znane pravljice;
- obnavljajo dogajanje; *sporočilo povezujejo z lastnimi izkušnjami (tudi z bralno izkušnjo);*
- govorijo o tem, kaj jih je v predstavi pritegnilo/odvrnilo in zakaj;
- sodelujejo v igri vlog.

Radijska igra

Učenci/učenke:

- izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje radijske igre;
- oblikujejo **domišljajske** predstave oseb na podlagi posebnosti njihovega govora in zvočne opreme radijskega besedila.
- govorijo o prvinah zvočne opreme radijske igre.

Risanka

Učenci/učenke:

- primerjajo svoje razumevanje zgodbe v risanki z razumevanjem sošolcev;
- ugotavljajo razlike med risanko, posneto po literarni predlogi, in izvornim besedilom; *spoznavajo osnovne značilnosti medijev.*

Filmska predstava

Učenci/učenke:

- *izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje otroškega filma;*
- *če je film posnet po literarni predlogi, govorijo o podobnostih in razlikah med besedilom in filmom;*
- *spoznavajo razlike med risanko in filmom; spoznavajo posebnosti medijev.*

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE/INTERPRETATIVNO BRANJE/GOVORJENJE)

1.	2.	3.
----	----	----

1. GOVORJENJE/PISANJE KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Poezija

Učenci/učenke:

- ustvarjajo zvoke z jezikovnimi in nejezikovnimi sredstvi;
- ob koncu triletja tvorijo zvočne nize, prepoznavajo in posnemajo izrazite vzorce iz pesmi, po vzorcu tvorijo onomatopoijo/podobnoglasje;
- tvorijo izrazita ritmična besedila;
- na začetku triletja razvijajo občutek za zvočnost jezika tako, da iščejo besedne dvojice, ki se rimajo;
- tvorijo rimane verze tako, da dopolnjujejo manjkajoče rime na koncu verza;
- ob koncu triletja skušajo tvoriti enokitične pesmi;
- tvorijo sopomenske nize (nevtralna in zaznamovana raba);
- izmišljajo si nove besede (tudi nesmiselnice); besede daljšajo in krajšajo;
- tvorijo nove besede po vzorcu iz besedila;
- *ob koncu triletja sestavijo besedilo, v katerega smiselno vključijo nove tvorjenke;*
- ob koncu triletja nizajo prilastke ob tematskem jedru in tako razvijajo zmožnost razumevanja besednih zvez;
- zapisujejo asociacije ob besedi (tematski besedni asociogram);
- *ob koncu triletja likovno oblikujejo besede in tematski besedni asociogram (»slikanje z besedami« ipd.).*

Proza

Učenci/učenke:

- Razvijajo zmožnost vživljanja v osebo, »poistovetenja« z njo/privzemanja vloge književne osebe:
 - upovedujejo domišljajske svetove, *tako da postavijo sami sebe za osrednjo književno osebo oziroma o književni osebi govorijo in pišejo kot o sebi;*
1. • narišejo književno osebo iz lastnega besedila;
 2. • **domišljajsko** predstavo književne osebe iz lastnega besedila izrazijo s kombinacijo risbe in zapisa;
 3. • kot avtorji besedila pojasnjujejo razloge za ravnanje svojih književnih oseb.

- Razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja književnih zvrsti/vrst – upoštevanje žanrskih določil pripovednih vrst:
 - tvorijo pravljice in pri tem upoštevajo značilnosti literarne vrste;
 - na začetku triletja pravljice »pišejo« tako, da nizajo sličice, ki upodabljajo dogajanje;
 - kasneje kombinirajo sliko in besedo (izdelujejo slikanice);
 - ob koncu triletja tvorijo narobe pravljice oziroma povezujejo več pravljic;
 - *ob koncu triletja tvorijo pripoved (besedilo, ki je omejeno z zakonitostmi realnega sveta)*
 - **naredijo sezname pravljic, ki so jih v otroštvu poslušali/brali njihovi starši in/ali stari starši ter sezname primerjajo z besedili, ki jih poslušajo/berejo sami.**

Dramatika

Učenci/učenke:

- dramtizirajo pravljico; *izdelajo lutke;*
- v skupini dramtizirajo pesem ali prozno besedilo;
- *ob koncu triletja pišejo dvogovore po vzorcu dramskih prizorov.*

2. GLASNO INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učenci/učenke:

Glasno berejo pesmi, prozo in dramatiko:

- berejo pesmi; s posebej oblikovanim govorom izražajo razpoloženje (doživeto recitirajo);
- pri pripovedovanju/branju pravljic uporabljajo poseben način govora, t. i. »pravljični ton«;
- pri pripovedovanju/branju pripovedi s posebej oblikovanim govorom označijo osebe;

- samostojno in tekoče berejo krajše dramsko besedilo po vlogah;
- za dramsko osebo poiščejo primeren glas in ga spreminjajo glede na spreminjajoče se lastnosti oseb;
- ob branju krajšega dramskega prizora razlikujejo navedbo osebe od njenega dramskega govora;
- v razredu uprizorijo dramsko besedilo (književno besedilo dramtizirajo in nadgradijo z gledališkimi izraznimi sredstvi: igra vlog, izdelava lutk, nakazovanje scene, kostumov).

3. GOVORNI NASTOPI

Učenci/učenke v 3. razredu:

- predstavijo svojo bralno izkušnjo:
 - obnovijo znano književno besedilo; pojasnijo, zakaj so se odločili za izbrano besedilo;
 - vživljajo se v književno osebo, upovedujejo svojo **domišljijsko** predstavo te osebe, njeno razpoloženje in mnenje o ravnanju;
 - izrazijo/predstavijo svoje mnenje o prebranem;
 - deklamirajo/recitirajo pesem in predstavijo ustvarjalca/pesniško zbirko ipd.;
- predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo:
 - predstavijo narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe ipd.;
 - preberejo **svojo pesem**; branje dopolnijo s pojasnilom, zakaj so pesem napisali oziroma povedo kaj o književnem delu, ki jih je k temu vzpodbudilo ipd.

B. VSEBINE

1. PRIDOBIVANJE LITERARNOVEDNEGA ZNANJA

Učenci/učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil razumejo in uporabljajo naslednje izraze:

1.	• pesem, pravljica • naslov • pesnik/pisatelj • ilustrator • slikanica, strip
2.	• rima • kitica • igralec • oder, igra (lutkovna)
3.	• odlomek • pripoved • književna oseba • književno dogajanje

2. Učenci/učenke spoznavajo dela naslednjih avtorjev mladinske književnosti: Niko Grafenauer, Oton Župančič, **Tone Pavček**, **Srečko Kosovel**, Kajetan Kovič (poezija in/ali proza), Ela Peroci, Svetlana Makarovič, **Lila Prap**. Poleg tega spoznajo še vsaj enega sodobnega avtorja (po izbiri učitelja in **učencev**, npr. **Feri Lainšček**, **Anja Štefan**, **Primož Suhodolčan**, **Peter Svetina**) in **vsaj eno celovito kakovostno slikanico na posamezni razred**, **slovenske ljudske pesmi in pravljice**, **pravljice bratov Grimm** ter **vsaj eno kakovostno dramsko besedilo (lahko**

tudi kot predstavo).

3.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

3.2.1 PODROČJE: JEZIK

A. OPERATIVNI CILJI

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O JEZIKU, NARODU IN DRŽAVI

- Učenci/učenke opazujejo, prepoznavajo in poimenujejo oz. opisujejo
 - vse štiri sporazumevalne dejavnosti in razna sredstva za sporazumevanje,
 - svoj prvi/materni jezik, okoliščine njegove rabe, svoje razmerje do njega ter pisne, glasovne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino (če ta ni njihov prvi/materni jezik),
 - vlogo slovenščine v svojem življenju, okoliščine njene rabe in svoje razmerje do nje,
 - jezike v R Sloveniji in posebni status slovenščine v R Sloveniji, italijanščine v delu slovenske Istre in madžarščine v delu Prekmurja,
 - status slovenščine zunaj R Slovenije (tudi v organih EU),
 - državne jezike v sosednjih in drugih državah EU,
 - tuji jezik, ki se ga učijo, vzroke za njegovo učenje ter pisne, glasovne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino,
 - okoliščine za rabo slovenskega knjižnega (zbornega) in neknjižnega jezika.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA¹

Učenci/učenke

- pozorno sprejemajo (tj. poslušajo/gledajo/berejo) vzorčni pogovor oz. dopis določene vrste (gl. razdelek Vsebine), ga razčlenjujejo ter povzemajo njegove zgradbene in jezikovne značilnosti in temeljna načela ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja (tudi v novih medijih),
- tvorijo pogovor oz. dopis iste vrste,
- vrednotijo svoje in druge pogovore oz. dopise, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
- vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA²

Učenci/učenke

- pozorno sprejemajo (tj. berejo oz. poslušajo/gledajo*) vzorčno kratko enogovorno neumetnostno besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine), ga razčlenjujejo, vrednotijo in utemeljijo svoje mnenje; ob tistih vrstah besedil, ki jih bodo tudi tvorili, še povzemajo njihove zgradbene in jezikovne značilnosti (tudi v novih medijih),
- poročajo o svoji strategiji branja oz. poslušanja enogovornega besedila,

¹ Združena sta sklopa Razvijanje zmožnosti pogovarjanja in Razvijanje zmožnosti dopisovanja iz UN 2011.

² Združeni so sklopi Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedi, Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil, Razvijanje zmožnosti selektivnega branja in Razvijanje zmožnosti izpolnjevanja obrazcev iz UN 2011.

- povzamejo temeljna načela uspešnega branja oz. poslušanja,
- vrednotijo svojo zmožnost kritičnega branja oz. poslušanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
- izdelajo načrt za tvorjenje enogovornega besedila (gl. razdelek Vsebine) in ga nato pretvarjajo v besedilo (*tj. govorno nastopajo oz. pišejo*),
- vrednotijo svoje in druge govorne nastope oz. »spise«, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
- poročajo o svoji strategiji tvorjenja enogovornega besedila,
- povzamejo temeljna načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja »spisov« (tudi v novih medijih),
- vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja »spisov« ter načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE (TJ. POIMENOVALNE, SKLADENJSKE, PRAVOREČNE, PRAVOPISENE) IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- **poimenujejo bitja/predmete ... v svoji okolici/na sliki ... s knjižnimi besedami,**
- predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila,
- navajajo besede z nasprotnim, enakim, ožjim in širšim pomenom ter iz iste besedne družine,
- ob danem korenu navajajo besede iz iste besedne družine,
- ob **zgledu** tvorijo pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke za nosilca lastnosti, za napravo in za abstraktno lastnost,
- predstavijo pomene dane večpomenske besede in jih ponazarjajo v povedih,
- v besedilu/povedi prepoznavajo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom in jih razložijo,
- izogibajo se ponavljanju iste besede v besedilu,
- prepoznavajo poimenovalne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo,
- **uporabljajo slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki.**

Učenci/učenke razvijajo skladijsko zmožnost:

- iz niza besed tvorijo povedi,
- dopolnjujejo nepopolne povedi,
- pretvarjajo trdilne povedi v nikalne,
- v povedih odpravljajo "kritična mesta" v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v izražanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov in vprašalnih zaimkov kdo/kaj, v rabi vprašalnih zaimkov kdo in kaj ter kakšen in kateri, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili, v tvorbi in spreganju glagolskih časovnih oblik, v rabi nedoločnika in namenilnika ipd.),
- o prvotnem govornem dogodku poročajo s premim in z odvisnim govorom ter pretvorijo premi govor v odvisnega,
- v zvezi dveh povedi prepoznajo časovno/posledično/vzročno/namerno/pogojno razmerje med povedma in ga izrazijo z veznikom (tako združijo zvezo povedi v dvostavčno poved), časovno in vzročno razmerje pa kasneje izrazijo tudi s predlogom (tako strnejo dvostavčno poved v enostavčno),
- v zvezi dveh povedi prepoznajo neustrezno ponovljeno besedo in jo izpustijo oz. zamenjajo s sopomenko ali z osebnim/kazalnim/oziralnim zaimkom,
- skladajo povedi v zveze povedi in replike v zveze replik,
- prepoznajo skladijske napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravijo,

- uporabljajo slovnicihne priročnike v knjižni in elektronski obliki.

Učenci/učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- spoznajo slovenske knjižne samoglasnike in utrjujejo njihovo izreko (v besedah),
- utrjujejo knjižni izgovor posameznih besed in povedi,
- med govornimi nastopi in v pogovorih z učiteljem/učiteljico skušajo govoriti čim bolj knjižno in razločno,
- prepoznajo neknjižne glasovne in naglasne prvine v svoji in tuji izreki ter odpravljajo napake,
- primerjajo slovenske glasove z glasovi v tujih jezikih in predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci/učenke razvijajo pravopisno zmožnost:

- ob primerih spoznavajo in usvajajo
 - pisanje besed s »kritičnimi glasovi« (npr. s polglasnikom, z u, z nezvočnikom na koncu ali sredi besede, z w/M na začetku besede, s soglasniškim sklopom lj/nj),
 - ločeno pisanje predloga in naslednje besede ter izbiro različice predloga z/s in k/h,
 - pisanje nikalnice pred glagoli in drugimi besedami,
 - deljenje domačih besed,
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov do 100 s številkami in z besedami ter od 100 do 1000 s številkami in z besedami,
 - rabo velike začetnice na začetku povedi, v slovenskih eno- in večbesednih lastnih imenih bitij, zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih, v izrazih spoštovanja ter v svojilnih pridevnikih, izpeljanih iz lastnih imen bitij,
 - rabo male začetnice v imenih jezikov, dni, mesecev in praznikov, v funkcijskih nazivih ter v vrstnih pridevnikih, izpeljanih iz zemljepisnih lastnih imen,
 - rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja) na koncu enostavnih in večstavčnih povedi,
 - rabo vejice pri naštevanju in med stavki,
 - rabo ločil v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),
 - rabo oklepaja,
 - pisanje krajšav,
- uporabljajo pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- svoja besedila členijo na odstavke, v njih upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave ter se ustrezno odločijo za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami ipd.,
- prepoznajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke,
- primerjajo slovensko pisavo s tujimi ter predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci/učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- isto govorno dejanje izrekajo na razne načine in navajajo zanje ustrezne okoliščine,
- vrednotijo vljudnost danih izrekov in jih (po potrebi) zamenjajo z vljudnejšimi,
- sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali,
- pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izberejo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.,
- prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnijo svoje priredbe,
- prepoznajo svoje in tuje slogovne napake, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke,
- uporabljajo slogovne priročnike v knjižni in elektronski obliki.

Učenci/učenke sproti presojaajo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na

svojo poimenovalno/skladenjsko/pravorečno/pravopisno/slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke opazujejo pomenske, oblikovne, tvarne ipd. lastnosti besede in povedno sestavo večpovednega besedila. Ob tem dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje (gl razdelek Vsebine); te razumejo, uporabljajo in ponazarjajo s svojimi primeri ali s primeri iz besedila.

Prepoznajajo in povzemajo temeljne pomenske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst.

Učenci/učenke usvajajo

- načela uspešnega dvosmernega in enosmernega sporazumevanja ter jih upoštevajo pri sporazumevanju,
- strategije sprejemanja in tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil ter jih upoštevajo pri sprejemanju in tvorjenju besedil,
- merila za vrednotenje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil,
- merila za vrednotenje besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil,
- značilnosti tistih besedilnih vrst, ki jih sami tvorijo; svoje znanje o značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) tako, da tvorijo besedilo iste vrste.

Učenci/učenke opazujejo in spoznavajo razločevalne značilnosti zasebnega in javnega ter uradnega in neuradnega besedila.

B) VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

VRSTE BESEDIL ZA RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA:

- neuradni in uradni pogovori (osebni, telefonski, video),
- dopisi (poštni, elektronski ipd.), in sicer:

4.	5.	6.
neuradna prošnja, neuradna zahvala, neuradno opravičilo,	neuradno pismo, neuradno in uradno voščilo, neuradna in uradna čestitka,	neuradno, uradno in javno obvestilo,

VRSTE BESEDIL ZA RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA:

Vrste besedil za sprejemanje (branje/poslušanje v raznih medijih):

4.	5.	6.
■ publicistična novica, ■ opis osebe,	■ obnova besedila, ■ opis rastline,	■ ocena besedila, ■ opis kraja,

<ul style="list-style-type: none"> ■ opis živali, ■ opis poklica, ■ opis življenja vrstnikov/drugih oseb, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis predmeta, ■ mali oglas, ■ besedilo ekonomske propagande, ■ definicija, ■ aktualno/zanimivo publicistično besedilo, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis naravnega pojava, ■ navodilo za delo, ■ opis igre/športa/ljudskega običaja,
<ul style="list-style-type: none"> ■ javni sezname (cenik/jedilni list/telefonski imenik/vozni red/TV-sporod/vremenska napoved ipd.),* ■ obrazci (vprašalnik o osebnih podatkih/anketni list/naročilnica/prijavnica ipd.).* 		
* V vsakem razredu obravnavajo najmanj dve taki besedili.		
Vrste besedil za tvorjenje (pisanje/govorno nastopanje):		
■ pripovedovalno besedilo o tem, kar so doživeli/videli/slišali,		
4.	5.	6.
<ul style="list-style-type: none"> ■ opis osebe/živali, ■ opis poklica, ■ opis življenja vrstnikov/drugih oseb, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ obnova besedila, ■ opis rastline, ■ opis predmeta, ■ definicija, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ocena besedila, ■ opis kraja, ■ opis naravnega pojava, ■ navodilo za delo, ■ opis igre/športa/ljudskega običaja.

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci/učenke razumejo, uporabljajo in ponazarjajo naslednje jezikoslovne izraze (poleg tistih iz 1. vzgojno-izobraževalnega obdobja):

4.	<ul style="list-style-type: none"> – drugi jezik/jezik okolja, – pripovedna, vprašalna, vzklična, trdilna, nikalna poved, – lastno ime, občno ime, – lastno ime bitja, zemljepisno lastno ime, stvarno lastno ime, – sporazumevanje, sporočevalec, naslovnik, – prošnja, zahvala, opravičilo, opis osebe/živali/poklica,
5.	<ul style="list-style-type: none"> – uradni jezik, – samoglasnik, soglasnik, – enopomenka, večpomenka, – sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, – besedna družina, koren, – samostalnik; spol: moški, ženski, srednji; število: ednina, dvojina, množina; edninski samostalnik, množinski samostalnik, – pridevnik; lastnostni, vrstni, svojilni, – odstavek, uvod, jedro, zaključek, – uradno in neuradno besedilo, – pismo, opis rastline/predmeta, mali oglas, besedilo ekonomske propagande, definicija, obnova besedila,
6.	<ul style="list-style-type: none"> – osnova, končnica, – sklon; imenovalnik, rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik, – osebni zaimek; oseba: prva, druga, tretja, – stopnje pridevnika: osnovnik, primernik, presežnik, – glagol; časovna oblika: sedanjik, preteklik, prihodnjik; neosebna oblika: nedoločnik, namenilnik, – prislov; krajevni, časovni, načinovni, – števniki; glavni, vrstilni,

- premi govor, odvisni govor; dobesedni navedek, spremni stavek,
- krajšava,
- zasebno in javno besedilo,
- obvestilo, opis kraja/igre/športa/naravnega pojava, navodilo za delo, ocena besedila.

3.2.2 PODROČJE: KNJIŽEVNOST

A. OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM UPRIZORITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN »STROKOVNIM« GOVORJENJEM/PISANJEM O NJIH		
4.	5.	6.
1 KNJIŽEVNA BESEDILA		
<p>Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo v učnem načrtu predlagana besedila oziroma druga besedila po izbiri učitelja in učencev (npr. besedila lokalnih avtorjev, besedila, povezana z aktualnimi dogodki ipd.); - razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil; - ugotovitev utemeljujejo s sklicevanjem na književno besedilo; - ločujejo umetnostna besedila od neumetnostnih in razlike utemeljujejo. 		
A PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA		
A 1. Književna oseba		
<p>Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmožni so razumeti značaj in ravnanje književne osebe, ki doživlja take dogodivščine, ki bi si jih želeli doživljati sami, ter se vživeti v osebo, ki jim je podobna vsaj v eni konkretni lastnosti, <i>oziroma razumejo osebo, katere življenjske okoliščine so podobne njihovim</i>; • upovedujejo domišljijско predstavo književnih oseb (avtorjev opis, neposredni/posredni signali, (medbesedilne) izkušnje, domišljija), • ločujejo glavne in stranske književne osebe. • oblikujejo lastno stališče do ravnanja književnih oseb in ga utemeljujejo; • pri književni osebi opazujejo več značajskih lastnosti (poimenovane oziroma razvite v nazorno sliko; upoštevajo tudi ravnanje in govorjenje književne osebe <i>ter njeno govorjenje o osebi</i>); • postopoma zaznavajo tudi tako značajsko lastnost književne osebe, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativno lastnost pri sicer pozitivni osebi); • zaznavajo rabo neknižnih jezikovnih prvin v besedilu in jo povezujejo z značajem in drugimi značilnostmi književnih oseb. Svoje mnenje o tem ponazarjajo z zgledi iz književnega besedila in ga primerjajo z mnenji sošolcev; • opazujejo perspektivi glavne in vsaj še ene stranske književne osebe ter ju primerjajo; • zaznavajo tudi perspektivo tiste književne osebe, ki jim glede na mišljenje, čustvovanje in ravnanje ni blizu (jih nanjo opozori učitelj); • prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (ali: zakaj kdo kaj stori); svoje mnenje 		

utemeljujejo z zgledi iz književnega besedila/poiščejo svojo razlago zanj; razumejo tudi tako ravnanje osebe, ki ni v skladu z ravnanjem, za kakršnega bi se v sorodni situaciji odločili sami.

A 2. Književni prostor in čas

Učenci/učenke:

- v književnem besedilu najdejo osnovne informacije o prostoru in času dogajanja; povezujejo dogajalni čas in prostor;
- **upovedujejo domišljjsko** predstavo dogajalnega prostora in časa (avtorjev opis/informacije iz književnega besedila, subjektivne izkušnje, znanje in predstave, nastale ob branju drugih književnih del);
- razvijajo zmožnost slediti dogajanju na več dogajalnih prostorih/časih hkrati.

A 3. Dogajanje, tema/sporočilo

Učenci/učenke:

- sprejemajo in razumejo dogajanje, povezano v trden vzročno-posledični sistem (razen pri fantastičnih besedilih);
- obnovijo/povzamejo (*bistvene*) dogodke (tvorijo »premico dogajanja«);
- v književnem besedilu prepoznavajo informacije o poteku dogajanja; potrebne podatke za sklenitev dogajalnega toka, ki jih besedilo ne ponuja (ali so podani posredno in jih ne zaznajo), dobijo z zapolnitvijo nedoločnostnih mest s svojo domišljijo (upoštevajo verjetnost);
- ugotavljajo (z učiteljevo pomočjo), o čem govori književno besedilo (tema)/*kaj je sporočilo književnega besedila*;
- naštejejo nekaj književnih besedil na isto temo;
- prepoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem besedilu.
- Osrednje teme so:

4.	– otroštvo;
– besedna igra – nonsens;
– družina;
5.	– nenavadna stvarnost;
– tradicija in izročilnost;
– prijateljstvo;
6.	– odraščanje in vrstništvo;
– stvarnost kot pustolovščina/skrivnost;
– ustvarjalnost.

A 4. Avtor – pripovedovalec

Učenci/učenke:

- ločujejo avtorja književnega besedila od pripovedovalca;
- prepoznajo pripovedovalca, kadar je v besedilu naveden/poimenovan;
- *ugotavljajo, da avtor in pripovedovalec nista isto tudi v primerih, ko je treba pripovedovalca razbrati iz posrednih besedilnih signalov.*

B KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci/učenke:

- doživljajo, razumevajo in vrednotijo pesemska, prozna in dramska besedila.

B 1. Poezija

Učenci/učenke:

- zaznavajo ritem pesmi (sprva ob pomoči učitelja) *in ga povezujejo z besedilno stvarnostjo*: prepoznavajo menjavanje ritma glede na spremembo razpoloženja; doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom; opazujejo svoje čustvene odzive, povezane z menjavo ritma;
 - doživljajo zvočnost pesmi ter jo *povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost*;
 - opazujejo ponavljanja posameznih glasov;
 - zaznavajo rimo, opazujejo pomenska razmerja med rimanima besedama;
 - zaznavajo likovno podobo pesmi, kasneje razumevajo tudi povezavo med likovnostjo in sporočilnostjo besedila;
 - opazujejo členjenost besedila – najprej verz in kitico; nato dolžino verza, število kitic in njihovo dolžino;
 - razvijajo asociativne zmožnosti glede na besedilno stvarnost (lirika, pripovedna poezija, nesmiselnice);
 - doživljajo čustveno in domišljijско bogastvo pesniškega jezika;
 - razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo;
 - *opazujejo in pojasnijo rabo sopomenk glede na čustvene plasti besedila*;
 - *ob doživljanju in razumevanju rabe sopomenk ozaveščajo vlogo rabe jezikovnih sredstev v književnem besedilu ter razumejo tudi prvine sloga (opisnost, čustvenost)*;
 - zaznavajo pomanjševalnice;
 - *opazujejo opaznejše primere besedotvorne inovativnosti v pesemskem besedilu in ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu*;
 - zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez, *povezujejo jih s sporočilnostjo besedil*;
 - zaznavajo in razumejo preproste primere; ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu;
 - v besedilu poiščejo okrasni pridevek (sprva le kot pridevnik, ki okrašuje) in *ugotavljajo, kako pomensko dopolnjuje samostalniško jedro*;
- zaznavajo in opazujejo rabo okrasnih pridevkov; ugotavljajo njihovo vlogo v obravnavanem književnem besedilu (pomenske nianse, učinek v konkretnem besedilu);
 - doživljajo in opazujejo posebnosti besedila: nenavaden besedni red, dolžina povedi, ponavljanje besed/besednih zvez;
- **opazujejo** in razumejo rabo stalnih besednih zvez *ter lažje prenovitve klišeja*;
 - zaznavajo, razumejo in na koncu triletja poimenujejo posebitev ter ugotavljajo njen učinek;
 - povzemajo sporočilnost pesmi *in jo povezujejo z njenim slogom*.

B 2. Proza

Po metodi dolgega branja doživijo skupaj najmanj 2 besedili vsako leto (1 fantastično in 1 realistično).

Učenci/učenke:

- prepoznavajo značilnosti ljudske pravljice (prepovedi, zapovedi in prerokbe, pravljlična števila, tipične pravljlične osebe), **in njihovo značilno vlogo v književnem dogajanju**.

Pravljico berejo, o njej pišejo in/ali pripovedujejo ter jo razlikujejo od realistične pripovedi;

- prepoznavajo tipične lastnosti slovenskih ljudskih pravljic (slovenske pravljичne osebe, pravljичni motivi);
- spoznavajo značilnosti pravljic drugih narodov sveta *in jih primerjajo z značilnostmi slovenskih ljudskih pravljic*;
- spoznavajo klasično avtorsko pravljico;
- ugotavljajo značilnosti (kratke) fantastične pripovedi in jo primerjajo z realistično pripovedno prozo;
- prepoznavajo značilnosti realistične kratke pripovedne proze;
- spoznavajo realistično daljšo pripovedno prozo (pustolovska pripoved, mladinska detektivka v leposlovni in trivialni različici) in povzemajo njene značilnosti;

- prepoznavajo značilnosti stripa (zgodba, prikazana z zaporedjem slik in besedilom, navadno v oblačkih).

B 3. Dramatika

Učenci/učenke:

- improvizirajo (igra vlog);
- ločijo in opišejo zgradbo dramskega besedila: dejanje/prizor; glavno besedilo (govor oseb) in stransko besedilo (didaskalije – navedba govorečih, druga odrska navodila);
- sledijo dogajanju, ločijo glavno književno osebo od ostalih književnih oseb (*zaznavajo razmerja med njimi*) ter povzamejo, kaj se ji je zgodilo.

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Učenci/učenke:

- ozaveščajo značilnosti medijskih predelav/realizacij/aktualizacij književnih besedil oziroma prepoznavajo osnovne značilnosti posameznih medijev;
- posamezne primere predstav primerjajo s književnim besedilom;
- doživljanje, razumevanje in vrednotenje gledališke predstave/radijske igre/ filma izražajo govorno/pisno.

- **Gledališka/lutkovna predstava**

Učenci/učenke:

- razumejo dramsko dogajanje;
- razlikujejo glavne in stranske osebe v predstavi ter zaznavajo njihove lastnosti in čustvena stanja;
- opazujejo prvine gledališke/lutkovne predstave; svoja opažanja primerjajo in utemeljujejo (gledališče, dogajanje, gledalci, režiser, igralci, posamezna vloga, oder; dejanje/prizor; luč, scena, kostumi, glasbena oprema; lutke in vrste lutk).

- **Radijska igra**

Učenci/učenke:

- na osnovi zvočnih informacij oblikujejo domišljajske predstave književnih oseb (videz, osebnostne lastnosti, motivi za ravnanje), dogajalnega prostora in časa;
- vrednotijo radijsko igro – upoštevajo nazornost glasovne predstavitve oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.

- **Filmska predstava**

Učenci/učenke:

- doživljajo, razumejo in vrednotijo trivialni/zabavni in estetski film.
- **Primerjanje gledališke/filmske izraznosti s književnim besedilom (izbrani primeri besedil in predstav)**
 - svojo **domišljjsko** predstavo (književne osebe, prostor, čas) primerjajo z osebami, sceno, kostumi v predstavi;
 - opazujejo in izpostavljajo motive za ravnanje književnih oseb;
 - opazujejo in izpostavljajo razlike med enim in drugim medijem.

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE, INTERPRETATIVNO BRANJE, GOVORJENJE)

Učenci/učenke:

- razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali »strokovno« (govorni nastop) odzivajo na književna besedila oziroma pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnega besedila.

1. PISANJE

Učenci/učenke:

- **Razvijajo zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe:**
 - pišejo zgodbe – »kaj bi bilo, če bi jaz enkrat ...« (glavna oseba ravna v nasprotju z njihovimi pričakovanji);
 - zapisujejo »manjkajoči del zgodbe« – (racionalna) razlaga, dopolnitev avtorjeve zgodbe (zamolčani del), upoštevanje logike dogajanja/predzgodbe/nadaljevanja zgodbe;
 - *prestavlja osebe iz enega književnega besedila v drugega.*
- **Razvijajo zmožnosti doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa:**
 - tvorijo nove domišljjske svetove s podobnim dogajalnim prostorom **in/ali** časom, kot je v književnem besedilu; zgodbe, ki se dogajajo danes/v preteklosti/v prihodnosti. Pri tem izhajajo iz znanja in izkušenj.
- **Razvijajo zmožnost razumevanja dogajanja in teme v književnem besedilu:**
 - upovedujejo zgodbo tudi s perspektive tistih književnih oseb, ki jim niso blizu;
 - upovedujejo zgodbo vsak s perspektive druge književne osebe; utemeljujejo svoje videnje s primeri iz besedila.
- **Ločijo avtorja in pripovedovalca:**
 - spremenijo pripovedovalca v znanem književnem besedilu – pripoveduje glavna ali ena izmed stranskih književnih oseb.

Recepcijsko zmožnost oziroma zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oziroma fragmente besedil. Upoštevajo znane značilnosti zvrsti/vrst.

• Poezija

Učenci/učenke:

- ustvarjajo zvočno učinkovite/zanimive kombinacije besed (podobnoglasje/onomatopoiija, zvočno slikanje);
- ustvarjajo rime, rimane verze;

- likovno oblikujejo tematski besedni asociogram/razporejajo besede po papirju v likovno pesem/posnemajo likovnost »konkretne« pesmi;
- nizajo asociacije, prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru);
- tvorijo sopomenske nize, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, *metafore*, primere, besedne zveze z okrasnim pridevkom,
- tvorijo krajše besedilo, v katerem posnemajo slog pesmi.

• Proza

Učenci/učenke:

- pišejo realistične, fantastične in nesmiselne zgodbe;
- **napišejo 2 besedili**; pri tem lahko izbirajo med naslednjimi možnostmi oziroma najdejo svoje možnosti:
- spreminjajo književna besedila – predzgodbe, novi konci, manjkajoča poglavja;
- posnemajo jezik in slog književnega besedila;
- preoblikujejo krajše književno besedilo v strip ali obratno.
- Pišejo:
 - **pravljice** (formalni začetek in konec pravljice, preteklik, pravljicična števila, zapovedi, prerokbe, tipične pravljicične osebe);
 - »**tipično slovenske pravljice**« (pravljicični motivi, tipično slovenske pravljicične osebe, npr. rojenice, sojenice, povodni mož, kača z belo kronico);
 - **okvirne pravljice** (posnemanje sloga, vpletanje elementov, npr. leteča preproga, duh v steklenici, »sezam«);
 - pravljice po vzoru **klasičnih avtorskih pravljic**, živalske pravljice; pravljice, katerih glavni junaki so čudežna bitja, in pravljice, v katerih oživijo predmeti, narobe pravljice, kombinacije dveh pravljic, predzgodbe/ nadaljevanje pravljic;
 - **(kratke) fantastične pripovedi** (*dogajanje na dveh ravninah: realni in fantastični, prehajanje iz realne v fantastično ravnino je mogoče razložiti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu, v fantastičnem svetu veljajo zakoni otrokovih želja, pripoved se zaključi s povratkom v realni svet*);
 - **realistične zgodbe**, v katerih veljajo zakonitosti realnega sveta in v katerih je dogajanje povezano v trden vzročno-posledični sistem;
 - v drugi polovici triletnja pišejo zgodbe, v katerih se glavne osebe – otroci zapletajo v nevsakdanje dogodivščine ter rešujejo probleme, pri katerih so odrasli odpovedali;
 - *obiščejo starejše ljudi v svojem kraju in zapišejo njihove resnične zgodbe iz preteklosti/pravljice, ki so jih ti slišali kot otroci*;
 - **realistično pripoved** s tematiko iz vsakdanjega življenja, **pustolovsko/kriminalno** besedilo (*v skupinah ali kot podajanko*).

• Dramatika

Učenci/učenke:

- pišejo dramske prizore;
- dramatizirajo krajše prozno besedilo;
- ustvarjajo radijsko igro.

2. INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci/učenke:

- izražajo doživljanje in razumevanje književnega besedila z glasnim branjem, pri katerem z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost.

• Poezija:

- razumljivo in doživeto glasno berejo/recitirajo/deklamirajo – (upoštevajo hitrost, register,

intonacijo, barvo).

- **Proza:**
 - glasno razumljivo in interpretativno berejo književna besedila (upoštevajo slušne prvine govora).
- **Dramatika:**
 - glasno berejo besedilo, razčlenjeno na več prizorov, po vlogah – izražanje spremembe razpoloženja oseb, čim bolj naravno govorjenje (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja);
 - v igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge);
 - v razrednem gledališču uprizorijo odlomek/krajše dramsko delo/*lastno dramatziracijo proze/odrsko postavitev mladinske gledališke igre po skupinah*.

3. GOVORNI NASTOPI

Učenci/učenke v vsakem razredu pripravijo 1 govorni nastop (izbirajo med ponujenimi možnostmi, se odločijo za povezavo z domačim branjem oziroma izberejo temo, ki je ni na seznamu).

Učenci/učenke:

- utemeljijo svoj izbor teme za govorni nastop;
 - prosto in čim bolj naravno govorijo; upoštevajo jezikovno pravilnost in ustreznost (knjižni jezik); pazijo na zvočne in vidne prvine govora.
-
- **Predstavitev razumevanja književnega besedila:**
 - predstavitev celotnega besedila (na podlagi v šoli obravnavanega odlomka): umestitev odlomka v kontekst, zvrstna/vrstna/žanrska oznaka dela, predstavitev književnih oseb, dogajanja, vrednotenje prepričljivosti in medbesedilnost (*npr. Moja najljubša knjiga*);
 - predstavitev pesnika/pisatelja/dramatika (predstavitev avtorja in njegovih besedil, eno je podrobno predstavljeno).
 - **Predstavitev književne osebe/dogajanja/dogajalnega prostora in časa v šoli neobravnane besedila.**
 - Poezija: recitacija/deklamacija pesmi, navajanje nekaj književnih besedil na isto temo, predstavitev najbolj opaznih pesniških izraznih sredstev in njihove vloge v besedilu.
 - Proza: predstavitev:
 - **(lastne)** pravljice,
 - nadaljevanja pravljic/predzgodbe,
 - narobe pravljice,
 - primerjave dveh pravljic – tema, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, značilnosti,
 - besedila, v katerem je dogajanje razpeto med realni in domišljjski svet,
 - realistične zgodbe,
 - nesmiselne zgodbe.
 - Dramatika:
 - uprizoritev odlomka iz dramskega dela/krajšega dramskega dela/dramatzirane proze (individualno ali skupinsko delo).

B) VSEBINE

1. PRIDOBIVANJE LITERARNOVEDNEGA ZNANJA

1 Učenci/učenke poznajo, razumejo, pravilno uporabljajo (*ter znajo opisati*) naslednje strokovne izraze:

4.
 - ljudsko književno besedilo
 - umetno književno besedilo
 - zvočno slikanje
 - ljudska pravljica
 - gledališče
 - recitacija, deklamacija
5.
 - književna oseba (glavna, stranska)
 - dogajalni/književni prostor
 - dogajalni/književni čas
 - verz
 - ljudska in klasična avtorska pravljica
 - dejanje, prizor
 - režiser, scena, kostumi
6.
 - književne zvrsti: pripovedništvo, pesništvo, dramatika
 - ponavljanje
 - poosebitev/poosebljenje
 - fantastična pripoved, realistična pripoved (pustolovska zgodba, detektivka, kriminalka)
 - radijska igra

2 Učenci/učenke spoznavajo dela in avtorje mladinske književnosti:

4.
 - Polonca Kovač
 - Jože Snoj
 - Astrid Lindgren
 5.
 - Milan Dekleva
 - Bina Štampe Žmavc
 - Leopold Suhodolčan
 - Roald Dahl
 6.
 - Boris A. Novak
 - Dane Zajc
 - Hans Christian Andersen
- ter vsaj en sodobni avtor (po izbiri učitelja in učencev, npr. Miroslav Košuta, Slavko Pregl, Mate Dolenc, Desa Muck, Dim Zupan, Marjan Tomšič) v posameznem razredu.

3.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

3.3.1 PODROČJE: JEZIK

A. OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE ZAVESTI O JEZIKU, NARODU IN DRŽAVI

- Učenci/učenke opazujejo, **prepoznavajo, poimenujejo oz.** predstavljajo
- vlogo slovenščine v svojem življenju in svoje razmerje do nje,
- jezike, ki jih govorijo slovenski državljani, njihov pravni status in svoje **razmerje** do njih,
- državni in uradni jezik v R Sloveniji ter uradna jezika v delu slovenske Istre in v delu Prekmurja,
- uradne jezike v organih EU,
- položaj slovenskih zamejcev in izseljencev ter status slovenščine v državah, v katerih živijo,
- značilnosti zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja/pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga ter ustrezne okoliščine za rabo teh jezikovnih zvrsti,
- **tuje jezike, ki se jih učijo, ter pisne, glasovne in slovnične podobnosti in razlike med njimi in slovenščino,**
- začetke slovenskega (knjižnega) jezika in njegov razvoj skozi stoletja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA³

Učenci/učenke:

- kritično sprejemajo (poslušajo/gledajo/berejo) vzorčni pogovor oz. dopis določene vrste (gl. razdelek Vsebine), ga razčlenjujejo in vrednotijo ter utemeljijo svoje mnenje,
- **povzemajo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste pogovorov oz. dopisov (tudi v novih medijih),**
- primerjajo dano vrsto pogovorov oz. dopisov z drugimi vrstami in predstavljajo ugotovitve,
- primerjajo istovrstne uradne pogovore oz. dopise z neuradnimi in predstavljajo ugotovitve,
- **tvorijo pogovor oz. dopis iste vrste,**
- vrednotijo svoje in druge pogovore oz. dopise, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave,
- vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA⁴

³ Združena sta sklopa Razvijanje zmožnosti pogovarjanja in Razvijanje zmožnosti dopisovanja iz UN 2011.

⁴ Združeni so sklopi Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil, Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil, Razvijanje zmožnosti selektivnega branja in Razvijanje zmožnosti izpolnjevanja obrazcev iz UN 2011.

Učenci/učenke:

- kritično sprejemajo (tj. berejo oz. poslušajo/gledajo) vzorčno enogovorno neumetnostno besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine), ga razčlenjujejo in vrednotijo ter utemeljijo svoje mnenje; ob tistih vrstah besedil, ki jih bodo tudi tvorili, še povzemajo njihove zgradbene in jezikovne značilnosti (tudi v novih medijih),
- primerjajo dano vrsto besedil z drugimi vrstami in predstavljajo ugotovitve,
- poročajo o svoji strategiji branja oz. poslušanja vzorčnega besedila, jo primerjajo s strategijami sošolcev/sošolk in spoznavajo nove,
- vrednotijo svojo zmožnost kritičnega branja oz. poslušanja in načrtujejo, kako bi jo izboljšali,
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost kritičnega sprejemanja (poslušanja/branja) enogovornih besedil,
- udeležujejo faze sporočanja in govorno nastopajo oz. pišejo »spise« (gl. razdelek Vsebine),
- vrednotijo svoje in druge govorne nastope oz. »spise«, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave,
- poročajo o svoji strategiji tvorjenja enogovornega besedila, jo primerjajo s strategijami sošolcev/sošolk in spoznavajo nove,
- vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja »spisov« ter načrtujejo, kako bi jo izboljšali,
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja »spisov«.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- poimenujejo bitja/predmete ... s knjižnimi besedami,
- predstavijo pomen danih besed in stalnih besednih zvez (iz besedila) ter jih smiselno uporabljajo v povedih,
- k danim besedam dodajajo besede z nasprotnim, enakim, ožjim in širšim pomenom ter iz iste besedne družine,
- izogibajo se besednim ponovitvam,
- delajo tvorjenke iz danih skladenjskih podstav (npr. samostalniške izpeljanke za vršilca dejanja in dejanje, samostalniške izpeljanke iz predložne zveze, samostalniške in pridevniške zloženke ipd.), pretvarjajo dane tvorjenke v (približne) skladenjske podstave,
- uporabljajo jezikovne priročnike v knjižni in elektronski obliki,
- prepoznavajo poimenovalne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.

Učenci/učenke razvijajo skladenjsko zmožnost:

- sprašujejo po danih delih povedi,
- dopolnijo (glavne) stavke s stavčnim vršilcem/prizadetim/prejemnikom/krajem/časom/načinom/vzrokom/namenom/pogojem/izjemo dejanja iz glavnega stavka,
- v zvezi dveh povedi prepoznavajo časovno/posledično/vzročno/namerno/pogojno razmerje med povedma ter ga izrazijo z veznikom in tudi s predlogom,
- v zvezi dveh povedi prepoznajo tudi druga logična razmerja (tj. stopnjevanost/nasprotje/pojasnilo/sklep) in jih izrazijo z ustreznimi vezniki,
- v povedih odpravljajo "kritična mesta" v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v sklanjanju "posebnih" samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov, vprašalnih zaimkov kdo/kaj in oziralnih zaimkov kdor/kar, v rabi povratnega svojilnega zaimka, oziralnih zaimkov ki oz. kateri in čigar oz. katerega/katere/katerih ter istostnih zaimkov enak oz. isti, v tvorbi in spreganju velelnika, v rabi nedoločnika in namenilnika, v tvorbi in rabi

dovršnika in nedovršnika, v rabi protipomenskih predlogov in v tvorbi predložnih zvez, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili ipd.),

- o prvotnem govornem dogodku poročajo s premim govorom, z odvisnim govorom *in s predložno zvezo* ter pretvarjajo premi govor v odvisnega, *tega pa v predložno zvezo*,
- strnjujejo podredno zložene povedi v enostavčne,
- razširjajo enostavčne povedi v podredno zložene,
- pretvarjajo trpne stavke v tvorne in obrnjeno,
- pretvarjajo skladijsko zapletene povedi v preprostejše,
- v zvezi povedi ali v besedilu poiščejo besede, s katerimi je poimenovana ista prvina predmetnosti, in vrednotijo njihovo ustreznost; predstavljajo razloge za odpravljanje ponavljanja besede in navajajo še druge možnosti za nadomeščanje dane besede (npr. s sopomenko, parafrazo, nadpomenko, osebnim/svojlilnim/kazalnim zaimkom, izpustom),
- v isti enostavčni povedi razvrstijo stavčne člene na razne načine in za vsako možnost povedo, v katerih okoliščinah bi bila pravilna,
- skladajo besede v povedi, povedi v zveze povedi in replike v zveze replik ter upoštevajo pomensko, oblikovno in aktualnostno razmerje,
- prepoznajo skladijske napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravijo,
- uporabljajo slovnicihne priročnike v knjižni in elektronski obliki,
- primerjajo slovensko skladnjo s tujo (npr. besedni red v povedi, rabo osebnih zaimkov ipd.) in predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci/učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- vadijo in utrjujejo knjižno izreko besed, povedi in besedil,
- glasno izgovarjajo besede in opisujejo njihovo izreko, npr. mesto naglasa, naglašeni samoglasnik in njegovo trajanje, položajne variante zvočnika v, premene nezvočnikov, glasovno vrednost črk e, o in l (vendar pri tem ne uporabljajo strokovnih izrazov in naglasnih znamenj),
- med govornimi nastopi in v pogovorih z učiteljem/učiteljico govorijo knjižno in razločno,
- prepoznajo pravorečne napake v svoji in tuji izreki ter odpravljajo napake,
- primerjajo slovenske glasovne in prozodične prvine s tujimi ter predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci/učenke razvijajo pravopisno zmožnost:

- ob zapisanih besedah, povedih in besedilih spoznavajo, utrjujejo in nadgrajujejo
 - pisanje besed s »kritičnimi glasovi«,
 - izbiro različice predloga z/s in k/h,
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov s številkami in z besedami,
 - pisanje prevzetih besed,
 - pisanje eno- in večbesednih lastnih imen bitij, zemljepisnih in stvarnih lastnih imen,
 - pisanje svojlilnih pridevnikov iz lastnih imen bitij,
 - pisanje imen prebivalcev krajev, držav, pokrajin,
 - pisanje vrstnih pridevnikov iz zemljepisnih lastnih imen,
 - pisanje občnih imen, nastalih iz lastnih,
 - pisanje imen praznikov, jezikov, pripadnikov ras, zgodovinskih obdobj in dogodkov, pripadnikov obdobj/gibanj/nazorov/strank,
 - pisanje imen barv oz. njihovih odtenkov,
 - pisanje zaimenskih, prislovnih in vezniških sklopov,
 - rabo končnih ločil v eno- in večstavčnih povedih,
 - rabo vejice v večstavčnih povedih ter v povedih s polstavki in pastavki,
 - zapis premega govora (s spremnim stavkom pred dobesečnim navedkom ali za njim),
 - rabo dvodelnega in predložnega pomišljaja,
 - rabo vezaja v prirednih zloženkah in v besedah, katerih prva sestavina je črka/številk,

- *rabo treh pik,*
- pisanje krajšav,
- *naštevanje v stolpcih,*
- *navajanje virov na koncu besedila,*

- uporabljajo pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- svoja besedila členijo na odstavke, v njih upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave ter se ustrezno odločijo za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami ipd.,
- prepoznajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke,
- primerjajo slovensko pisavo in osnovna slovenska pravopisna pravila s tujimi ter predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci/učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- opazujejo svoje in tuje sporazumevanje v slovenščini v raznih okoliščinah, prepoznajo jezikovne zvrsti in jim določijo ustrezne okoliščine sporočanja,
- po poslušanju (svojih in tujih) pogovorov in govornih nastopov vrednotijo ustreznost jezikovne zvrsti in utemeljijo svoje mnenje,
- sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali,
- pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izberejo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.,
- prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnijo svoje priredbe,
- sopomenkam določijo slogovno vrednost in povedo, v katerih okoliščinah bi lahko uporabili slogovno zaznamovane besede,
- v besedilu poiščejo slogovno zaznamovane besede in oblike ter jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi; nato povedo, zakaj je (po njihovem mnenju) sporočevalec uporabil slogovno zaznamovane prvine,
- prepoznajo svoje in tuje slogovne napake, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke.

Učenci/učenke sproti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo poimenovalno/skladenjsko/pravorečno/pravopisno/slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci/učenke opazujejo pomenske, oblikovne, slogovne, izvorne in tvorbnostne lastnosti besede, sestavo dvo- in enogovornega besedila, povedi in stavka ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje (gl. razdelek Vsebine); te razumejo, uporabljajo in ponazarjajo s svojimi primeri ali s primeri iz besedila.

Prepoznavajo in povzemajo temeljne pomenske/funkcijske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst in stavčnih členov.

Učenci/učenke usvajajo

- načela uspešnega dvo- in enosmernega sporazumevanja ter jih upoštevajo pri sporazumevanju,
- strategije sprejemanja in tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil ter jih upoštevajo pri sprejemanju in tvorjenju besedil,
- merila za vrednotenje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil,
- merila za vrednotenje besedil in jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil,
- značilnosti tistih besedilnih vrst, ki jih sami tvorijo; svoje znanje o značilnostih dane

besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) tako, da tvorijo besedilo iste vrste
Učenci/učenke dejavno, problemsko in procesno spoznavajo različne značilnosti dvo- in enogovornega, umetnostnega in neumetnostnega, objektivnega in subjektivnega, opisovalnega in pripovedovalnega, prikazovalnega in propagandnega ter praktičnosporazumevalnega, uradnega, publicističnega in strokovnega besedila.
Učenci/učenke sproti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo metajezikovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

B.VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

VRSTE BESEDIL ZA RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA:		
<ul style="list-style-type: none"> ■ neuradni in uradni pogovori (osebni, telefonski, video), in sicer: <ul style="list-style-type: none"> -- raziskovalni, -- prepričevalni, -- pogajalni, ■ dopisi (poštni, elektronski ipd.), in sicer: <ul style="list-style-type: none"> -- neuradno, uradno in javno vabilo, -- neuradna in uradna zahvala, -- neuradno in uradno opravičilo, -- uradna prošnja, -- <i>neuradno in uradno sožalje.</i> 		
VRSTE BESEDIL ZA RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA:		
<u>Vrste besedil za sprejemanje (branje/poslušanje v raznih medijih):</u>		
<ul style="list-style-type: none"> ■ aktualno/zanimivo publicistično besedilo, ■ javni sezname (<i>teletekst/športni spored/kulturni spored ipd.</i>),* ■ obrazci (<i>poštni/bančni obrazec ipd.</i>),* 		
7.	8.	9.
<ul style="list-style-type: none"> ■ opis življenja osebe, ■ opis države, ■ definicija, ■ <i>opis življenja ljudi v dani državi/skupnosti,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis naprave, ■ opis postopka, ■ razlaga nastanka naravnega pojava, ■ nasvet strokovnjaka, ■ besedilo ekonomske propagande, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis in oznaka osebe, ■ življenjepis, ■ opis poti, ■ <i>potopis,</i> ■ ocena besedila.
* V vsakem razredu obravnavajo najmanj po eno tako besedilo.		
<u>Vrste besedil za tvorjenje:</u>		
<ul style="list-style-type: none"> ■ pripovedovalno besedilo o svojih doživetjih, ■ obnova neumetnostnega ali umetnostnega besedila, ■ predstavitev svojih poklicnih načrtov, ■ poročilo o zanimivih/aktualnih dogodkih, ■ predstavitev svojega doživljanja aktualnih dogodkov in svojega mnenja o njih, ■ besedilo tiste vrste, ki so jo pred tem že sprejemali, in sicer: 		
7.	8.	9.
<ul style="list-style-type: none"> ■ opis življenja osebe, ■ opis države, ■ definicija, 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis naprave, ■ opis postopka, ■ razlaga nastanka naravnega 	<ul style="list-style-type: none"> ■ opis in oznaka osebe, ■ življenjepis,

■ opis življenja ljudi v dani državi/skupnosti,	pojava, ■ besedilo ekonomske propagande,	■ ocena besedila, ■ opis poti.
---	---	-----------------------------------

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci/učenke poznajo, razumejo, opišejo in uporabljajo naslednje jezikoslovne izraze:

7.	<ul style="list-style-type: none"> – knjižni zborni jezik, knjižni pogovorni jezik, narečje, – stalna besedna zveza, – svojilni zaimek, povratni svojilni zaimek, – vprašalni zaimek, – oziralni zaimek, – kazalni zaimek, – povedni, velelni in pogojni naklon, povednik, velelnik in pogojnik, – predlog, – stavek, – stavčni člen: povedek, osebek, predmet, prislovno določilo (kraja, časa, načina, vzroka), – opis življenja osebe, opis države,
8.	<ul style="list-style-type: none"> – sleng, – slogovno zaznamovana beseda, slogovno nezaznamovana beseda, – domača beseda, prevzeta beseda, – glagolski vid, nedovršnik, dovršnik, – veznik, nepravi veznik (vezniška beseda), – enostavčna poved, dvostavčna/zložena poved, – podredno zložena poved, – glavni stavek, odvisni stavek/odvisnik (osebkov, predmetni, prislovnodoločilni -- časovni, krajevni, načinovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni, prilastkov), – umetnostno, neumetnostno besedilo, – subjektivno, objektivno besedilo, – opis naprave, opis postopka, razlaga nastanka naravnega pojava, nasvet strokovnjaka,
9.	<ul style="list-style-type: none"> – zamejci in izseljenci, – tvorjenka, netvorjenka, – medmet, – členek, – tvorni in trpni stavek, – priredno zložena poved, – praktičnosporazumevalno, uradovalno, strokovno, publicistično besedilo, – oznaka osebe, življenjepis, opis poti, ocena besedila.

3.3.2 PODROČJE: KNJIŽEVNOST

A. OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/ GLEDANJEM UPRIZORITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN »STROKOVNIM« GOVORJENJEM/PISANJEM O NJIH

7. 8. 9.

1 KNJIŽEVNA BESEDILA

Učenci/učenke:

- spoznavajo obvezna in druga književna besedila po izbiri učitelja in učencev (npr. besedila lokalnih avtorjev in besedila, povezana z aktualnimi dogodki (nagrade) ipd.);
- razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil;
- besedila medbesedilno primerjajo in vrednotijo, ugotovitve utemeljujejo in se sklicujejo na besedilo;
- ugotavljajo razlike med estetsko polnovredno in trivialno/zabavno književnostjo.

A PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

A 1. Književna oseba

Učenci/učenke:

- ločujejo glavne in stranske književne osebe in utemeljujejo svoje ugotovitve; zaznavajo, primerjajo *ter presojujejo* ravnanje in govorjenje/mišljenje oseb;
- prepoznajo književno osebo, ki jim je blizu (značaj, ravnanje, način razmišljanja, zunajliterarni razlogi); do osebe vzpostavijo tudi kritično razdaljo;
- vživljajo se v književno osebo, ki je drugačna od njih, in se od nje kritično distancirajo;
- prepoznavajo značilnosti socialnega položaja književnih oseb; poskušajo razumeti tudi psihološke in etične lastnosti posamezne osebe;
- ozaveščajo značilnosti književnih oseb v trivialnih/zabavnih besedilih in jih primerjajo z osebami v drugih besedilih;
- zaznavajo perspektive več književnih oseb in razumevajo njihovo soodvisnost; ugotavljajo, kako in kje se to kaže v književnem besedilu; na podlagi perspektive posamezne književne osebe vzpostavljajo svoj odnos do nje;
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...) in jih primerjajo s svojim pogledom na svet; razumejo socialne motive za ravnanje oseb;
- iščejo psihološke motive in zaznavajo etične motive za ravnanje književnih oseb.

A 2. Književni prostor in čas

Učenci/učenke:

- oblikujejo domišljajske predstave književnega prostora; ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje;
- zavedanje književnega prostora in časa gradijo (tudi s pomočjo uporabljenih jezikovnih sredstev (časovna in socialna zvrstnost));
- dogajalni prostor in čas povezujejo s temo književnega besedila;
- ozaveščajo značilnosti dogajalnega prostora v trivialnem/zabavnem besedilu in jih primerjajo z značilnostmi v estetsko polnovrednem književnem besedilu.

A 3. Dogajanje, motiv, tema/sporočilo, snov

Učenci/učenke:

- opazujejo vzročno-posledična in časovna razmerja med dogodki v besedilu (zgodba/fabula);
- kronološko razvrščajo dogodke, tudi kadar gre za analitično oziroma retrospektivno dogajalno zgradbo;
- ločijo glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in na različnih krajih;
- podrobno in **strnjeno (povzeto)** obnavljajo dogajanje;
- spoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem/zabavnem besedilu (klišeiziranost);
 - zaznavajo zaviranje in pospešitve dogajanja;
- določajo motive v književnem besedilu; doživljajo pesemske slike in se zavedajo njihovega učinka na bralca (razpoloženjskost, čustveni odzivi v povezavi z jezikovno rabo);
- izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila; naštejejo nekaj besedil na isto temo;
- opazujejo razvijanje teme v besedilu: npr. na dogajalni ravni (izpostavljeni so vsi bistveni dogodki : samostojno jih je treba ugotoviti/predvideti/»brati« med vrsticami), na jezikovni ravni (povedano je naravnost : izraženo je metaforično), na ravni časovne ureditve dogajanja (kronološko razvrščanje : retrospektivno razvrščanje), *na ravni slogovnih postopkov (pripovedno, opisovalno, dialoško razvijanje teme); primerjajo in presojujejo tematsko sorodna besedila glede na razvijanje teme.*
- ločijo književna besedila glede na tem(atik)o (ljubezensko, socialno, domovinsko, razpoloženjsko);
- prepoznavajo snov (npr. zgodovinski dogodki) in opazujejo njeno preoblikovanje v besedilno stvarnost.

A 4. Avtor – pripovedovalec

Učenci/učenke:

- ločijo avtorja književnega besedila od pripovedovalca;
- prepoznavajo vsevednega pripovedovalca (opombe/komentar pripovedovalca, 3. oseba, preteklik).

- Prepoznavajo prvoosebne pripovedovalca in lirskega izpovedovalca (1. oseba, sedanjik).

A 5. Književna perspektiva

Učenci/učenke:

- doživljajo, prepoznavajo in razumejo komično književno perspektivo; najdejo humorne prvine v književnem besedilu in ugotavljajo, zakaj vzbujajo smeh (povezovanje z jezikovno rabo).

- Doživljajo in prepoznavajo tragično književno perspektivo.

B KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci/učenke:

- doživljajo, razčlenjujejo, vrednotijo in primerjajo književna besedila;
- poznajo temeljna določila književnih zvrsti/vrst;
- spoznanja o književnih vrstah in zvrsteh primerjajo, utemeljujejo in sintetizirajo.

B 1. Poezija

Učenci/učenke:

- ritem pesmi povezujejo z besedilno stvarnostjo in s sporočilnostjo;
- v pesmi prepoznajo in poimenujejo podobnoglasje/onomatopoijo; ugotavljajo učinek v pesmi;
- *prepoznajo in ločujejo jamb, trohej in amfibrah;*
- v besedilu poiščejo rimo in ugotavljajo/opazujejo njen učinek; povezujejo jo s sporočilnostjo pesmi;
 - *prepoznajo in ločujejo zaporedno in oklepajočo rimo;*
 - *prepoznajo aliteracijo in asonanco ter razliko med rimo in asonanco*
- zaznavajo likovno podobo pesmi – razlike med verzi (dolžina verzov) in posebnosti likovne podobe svobodnega verza; *ugotavljajo povezanost likovne podobe s temo/sporočilnostjo pesmi;*
- ugotavljajo vlogo posebne jezikovne rabe v pesmi (doživljajska, pomenska, *estetska* raven):
 - zaznavajo učinek posebne jezikovne rabe na bralca;
 - razumejo besede/besedne zveze z več pomeni;
 - v obravnavani pesmi **zaznavajo, razumejo, razlagajo** in poimenujejo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom: primera, **poosebitev**, okrasni pridevek in nagovor/ogovor;
 - *zaznavajo estetski učinek pesniškega sredstva v besedilu;*
- zaznavajo zamenjavo besednega reda/inverzijo; razumejo njegovo/njeno vlogo v pesmi, poimenujejo pesniško sredstvo;
- zaznavajo in opazujejo rabo določenih slogovnih sredstev (sopomenke, nadpomenke, tvorjenke ...) v pesmi glede na časovno in čustveno zaznamovanost;
- zaznavajo, opazujejo ter poimenujejo pretiravanje, stopnjevanje in refren/pripev;
- zaznavajo, opazujejo govorniško vprašanje, ob koncu triletja ga tudi poimenujejo;
- razumejo razliko med lirsko in epsko pesmijo in to dokažejo z izpostavljanjem značilnosti obravnavane pesmi;
 - prepoznajo ep, balado, romanco in sonet; ob izbranem primeru znajo razložiti bistvene značilnosti; pri vrednotenju posamezne pesmi opazujejo tudi vrstne značilnosti.

B 2. Proza

Po metodi dolgega branja doživijo skupaj najmanj 1 književno besedilo vsako leto.

Učenci/učenke:

- opazujejo in utemeljujejo vlogo zaznamovanih slogovnih prvin v književnem besedilu;
- v književnem besedilu najdejo primere, s katerimi ponazorijo slogovne postopke: opisovanje (opis), subjektivno opisovanje (oris), označevanje (označitev književne osebe), pripovedovanje, dvogovor;

- poznavanje značilnosti pripovednih vrst izpostavljajo pri primerjanju in vrednotenju književnih besedil iste vrste:

7.
 - basen prepoznavajo po tipiziranih, večidel živalskih likih, ki se obnašajo kot ljudje, in kratki zaokroženi zgodbi, usmerjeni k poanti, ki jo pojasni nauk;
 - ugotavljajo zgodovinsko, mitološko, domišljjsko ozadje razlagalne/zgodovinske pripovedke in bajke ter prepoznavajo vlogo bajeslovnih bitij in junakov v besedilu;
8.
 - roman prepoznavajo kot najobširnejše prozno delo, v katerem je veliko dogodkov, več oseb, različnih dogajalnih prostorov;
9.
 - *novelo prepoznavajo po zgoščenosti dogajanja – malo oseb in dogodkov;*
 - črtico prepoznavajo kot kratko pripoved o enem dogodku/doživetju; v ospredju so čustva, razpoloženje osebe.

B 3. Dramatika

Učenci/učenke:

- ločujejo govor dramskih oseb in informacije o prostoru, času, videzu, načinu govorjenja, ravnanju oseb, njihovem čustvovanju ipd. (odrska navodila).
 - Opazujejo in pojasnjujejo komično perspektivo v komediji oz. književnem besedilu.

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Učenci/učenke:

- doživljanje, razumevanje in vrednotenje predstav izražajo govorno/pisno.
- si ozaveščajo značilnosti medijskih predelav/realizacij/aktualizacij književnih besedil oziroma osnovne značilnosti posameznih medijev;
- posamezne predstave primerjajo s književnim besedilom.

- **Gledališka/lutkovna predstava**

Učenci/učenke:

- razumejo dramsko dogajanje in odnose med dramskimi osebami; ločijo glavno in stransko dogajanje – pozorni so na to, kako so v predstavi prikazani (neposredno/posredno);
- spoznavajo prvine gledališke predstave (dejanje/prizori, igralci/igra, kostumi, scena, rekviziti, luč/osvetlitev, zvočna oprema) – izpostavljajo in presojujejo njihovo vlogo pri doživljanju in razumevanju gledališkega dogodka;
- zaznavajo in izpostavljajo morebitne humorne prvine v dramski predstavi oziroma z izpostavljanjem značilnosti dokazujejo razumevanje komične/*tragične* perspektive pri komediji/*tragediji*.

- **Radijska igra**

Učenci/učenke:

- na osnovi zvočnih informacij oblikujejo **domišljjske** predstave književnih oseb (videz, osebnostne lastnosti, motivi za ravnanje), dogajalnega prostora in časa ter drugih okoliščin dogajanja; svoje ugotovitve primerjajo in utemeljujejo;
- vrednotijo radijsko igro; pri tem upoštevajo nazornost glasovne predstavitve oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.

- **Filmska predstava**

Učenci/učenke:

- *doživljajo, razumejo in vrednotijo filmsko predstavo (dogajanje, odnosi med osebami*

ipd.);

- izpostavljajo značilnosti žanra (filmsko izražanje) v primerjavi z gledališčem;
- razlikujejo umetniški in trivialni/zabavni filmi (klišeižiranost na ravni dogajanja, oseb, dogajalnega prostora ...) in se do obeh opredeljujejo.

- **Primerjanje gledališke/filmske izraznosti s književnim besedilom (izbrana besedila in predstave)**

Učenci/učenke:

- izpostavljajo značilnosti »predstavitev« oseb, dogajalnega prostora in časa v književnem besedilu in gledališki predstavi/filmu;
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (socialne, psihološke, *etične*);
- zaznavajo sklenjenost dogajanja;
- opisujejo perspektivo (komična, *tragična*).

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE, INTERPRETATIVNO BRANJE, GOVORJENJE)

7.

8.

9.

Učenci/učenke:

- ustvarjanje umetnostnega besedila prepoznavajo kot poseben **položaj: sami** oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje;
- razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali »strokovno« (govorni nastopi) odzivajo na književna besedila oziroma pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnih besedil.

1. PISANJE

Učenci/učenke:

- **Razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe:**
 - ustvarjajo nove književne osebe; sestavijo jih iz oseb, ki so jih spoznali v drugih književnih delih/filmu/realnem življenju ali pa jih tvorijo po analogiji z osebami iz znanega književnega besedila;
 - pišejo nove prigode znanih književnih oseb;
 - presajajo osebe iz enega književnega dela v zgodbo drugega dela;
 - pišejo realistične/fantastične sestavke, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, *etični*).
- **Razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa:**
 - ustvarjajo nove domišljajske svetove – dogajanje postavljajo v preteklost, sedanost in prihodnost; z omenjanjem okoliščin, dogodkov in predmetov izražajo dogajalni čas (neposredni podatki), pomagajo si tudi s časovno oziroma socialnozvrstno zaznamovanimi besedami (posredni podatki: arhaizmi, neologizmi, slengizmi ...).
- **Razvijajo zmožnost razumevanja dogajanja in teme (motivov/snovi) v književnem besedilu:**
 - tvorijo domišljajsko pripoved s sintetično/retrospektivno dogajalno zgradbo;
 - tvorijo nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi/različnimi motivi.

- **Ločijo avtorja in pripovedovalca:**
 - tvorijo besedila, tako da privzemajo vlogo vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca ali *lirskega izpovedovalca*.
- **Prepoznajo književno perspektivo:**
 - v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavljajo komično/*tragično* književno perspektivo.

B Razvijanje recepcijske zmožnosti

Učenci/učenke:

- zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oziroma fragmente besedil (pisno/govorno); pri tem upoštevajo že znane značilnosti književne vrste.

- **Poezija**

Učenci/učenke:

- samostojno tvorijo nove pesemske slike (v povezavi z določeno temo);
- v povezavi s pesemsko sliko iz obravnavane pesmi tvorijo nove primere, poosebitve, okrasne pridevke in preproste metafore;
- razumevanje vloge zvočnega, besednega, skladenjskega in besedilnega sloga na pomenski *in estetski* ravni pesmi ponazarjajo tako, da jih zamenjujejo z nevtralnimi jezikovnimi sredstvi in vrednotijo učinek teh zamenjav v pesmi;
- tvorijo likovno pesem/pesem lepljenko v povezavi z določeno ali samostojno izbrano temo;
 - *tvorijo aliteracije in asonance (po analogiji);*
 - preoblikujejo pesniško besedilo v prozo (parafraziranje).

- **Proza**

Učenci/učenke izberejo 1 predlagano enoto ali predlagajo svojo:

- povestim in romanom »dopisujejo« nove predzgodbe, konce ali »manjkajoča« epizodna poglavja;
 - krajše literarno delo preoblikujejo v strip in obratno;
 - ustvarjalen in kritičen dialog z besedilom vzpostavljajo tako, da posnemajo njegov jezik in slog, spreminjajo socialno in funkcijsko zvrstnost jezika v besedilu ter ga slogovno preoblikujejo (prestavljanje dogajanja v sodobnost ali v drug prostor, parodija, travestija);
 - razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja pripovednih vrst, tako da pišejo izvorna besedila in pri tem upoštevajo žanrska določila teh vrst; upoštevajo tudi značilnosti pripovedne zgradbe, sloga in sporočevalnega postopka.

– **Napišejo/zapišejo:**

7.
 - basen, bajko, pripovedko,
 - ustno izročilo, ki so ga slišali/zbrali,
8.
 - fantastično zgodbo (ljudske pripovedi/antični miti),
 - **pismo/fiktivni dnevnik književne osebe,**
 - kratko realistično pripoved na podlagi časopisne vesti (zakovitosti realnega sveta, trden vzročno-posledični dogajalni sistem),
9.
 - črtico.

- **Dramatika**

- Razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja dramskega besedila, tako da:

- 7.
 - dramaturgizirajo pripovedno/pesemsko besedilo,
 - napišejo krajše dramsko besedilo,
- 8.
 - posnamejo kratko radijsko igro,
 - pišejo komične dramske fragmente in prizore,
- 9.
 - v izvirnem besedilu posnemajo slog dramskega besedila.

2. INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učenci/učenke:

- izražajo doživljanje in razumevanje književnega besedila z glasnim branjem, pri katerem z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost.

- **Poezija:**
 - razumljivo in doživeto recitirajo/deklamirajo – slušne prvine svojega govora (glasovno barvanje, intonacija, register, poudarjanje, glasnost, premori, hitrost) uskladijo s sporočilnostjo/razpoloženjem pesmi.
- **Proza:**
 - razumljivo in interpretativno berejo književno besedilo – slušne prvine govora uskladijo z dogajanjem v književnem besedilu.
- **Dramatika:**
 - glasno berejo krajše dramsko besedilo po vlogah – izražajo spremembe razpoloženja oseb, govorijo čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja);
 - v igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge);
 - v »razrednem gledališču« uprizorijo odlomek iz dramskega dela ali krajše dramsko besedilo (izdelajo osnutke za sceno, kostume in rekvizite; razdelijo si vloge: režiser, igralci, scenograf, kostumograf, glasbeni opremljevalec ...);
 - uprizorijo lastno dramaturgizacijo krajšega besedila;
 - oblikujejo in posnamejo kratko radijsko igro – govorno plast dopolnjujejo z radiofonskimi prvini (šumi, glasba, drugi zvoki).

3. GOVORNI NASTOPI

Učenci/učenke:

- samostojno izberejo temo in svoj izbor utemeljijo (izberejo eno od ponujenih možnosti, lahko tudi v povezavi z domačim branjem oziroma v dogovoru z učiteljem izberejo temo, ki je ni na seznamu);
 - govorijo prosto in čim bolj naravno; upoštevajo slovnična pravila, okoliščine sporočanja (strategije in načela učinkovitega govornega nastopanja so spoznali in usvojili pri jezikovnem pouku);
 - prepričljivost dosegajo s premišljeno pripravo govornega nastopa na ravni razvijanja teme;
 - poznajo in pri govorjenju upoštevajo zvočne in vidne prvine govora.
- **»Književnostrokovni« govorni nastopi (obravnava književnega besedila):**
 - predstavitev v šoli neobravnavanega književnega besedila (avtor, vsebinske in slogovne značilnosti, zvrst/vrsta besedila, ovrednotenje besedila s pomočjo sklicevanja na značilnosti besedila, ponazoritve z zgledi iz besedila);
 - primerjava dveh književnih besedil (tema, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, zvrst/vrsta, slogovne značilnosti, literarnozgodovinsko obdobje ...);
 - predstavitev avtorja/-ev in njegovega/njihovih dela/del – predstavitev teme govornega nastopa in pojasnilo glede odločitve za temo; bio- in bibliografski podatki o avtorju/-

ih, izbor slikovnega materiala; ponazoritev dela/del z odlomki iz književnega/-ih besedila/besedil, navedki iz strokovne literature (npr. Slovenske književne ustvarjalke; Sopotniki moderne ...);

- intervju z ustvarjalcem (lahko tudi fiktivni intervju, npr. s F. Prešernom) – predstavitev življenja in dela avtorja, bistvene značilnosti njegovega dela: književno obdobje, zvrstna/vrstna označitev, tema/ideja ipd.;
- predstavitev bralnega interesa med učenci/učenkami oziroma najbolj priljubljenih književnih del (anketa) – vprašalnik o določenem književnem/-ih besedilu/-ih, predstavitev in interpretacija rezultatov anketiranja ipd. (npr. vprašanja o priljubljenosti določene/-ih knjige/knjig in razlogov za to – upoštevanje vsebinskih in slogovnih značilnosti besedila/besedil).

• **(Po)ustvarjalni govorni nastopi:**

- recitacija/deklamacija učenčeve/učenkine lastne pesmi oziroma (po)ustvarjalne predelave izbrane pesmi, navajanje pesmi različnih avtorjev z isto temo/tematiko, izpostavitev temeljnih podobnosti in razlik med temi besedili, utemeljitev odločitve za predstavitev lastnega besedila;
- priprava in predstavitev parodije/travestije znanega književnega besedila, utemeljitev izbora književnega besedila za predelavo in izpostavitev bistvenih potez poustvarjalnega postopka;
- nastop z dramskim monologom in orisna predstavitev celotnega književnega besedila, utemeljitev izbire besedila oziroma sodelovanje pri predstavitvi dramskega prizora (skupinsko delo), pri čemer mora biti razviden delež vsakega udeleženca pri pripravi govornega nastopa (izbira besedila, načrtovanje nastopa, oblikovanje posamezne vloge ipd.).

B. VSEBINE

1. PRIDOBIVANJE LITERARNOVEDNEGA ZNANJA

1 Učenci/učenke poznajo in uporabljajo naslednje strokovne izraze ter jih znajo opisati:

7.
 - komična perspektiva
 - ljubezenska tema(tika)
 - vsevedni pripovedovalec
 - lirski in epski pesem
 - ritem
 - onomatopoiija/podobnoglasje
 - nagovor/ogovor
 - pretiravanje
 - inverzija
 - basen
 - pripovedka
 - bajka
8.
 - socialna tema(tika)
 - kitica: štirivrstičnica, trivrstičnica
 - refren

- primera
- okrasni pridevek
- stopnjevanje
- ep (pesnitev)
- balada
- romanca
- sonet
- roman
- komedija
- dialog/dvogovor
- odrska navodila

- 9.
- tema
 - sporočilnost književnega besedila
 - razpoloženska, domovinska tema(tika)
 - prvoosebni pripovedovalec
 - svobodni verz
 - likovna pesem
 - govorniško vprašanje
 - črtica
 - literarnozgodovinska obdobja in smeri: pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika), književnost po 2. svet. vojni; sodobna književnost.

2 Učenci/učenke pregledno poznajo književnike in njihova dela ter poznajo pomen izbranih slovenskih književnikov in njihovih del za zgodovino slovenskega jezika in književnosti:

- 7.
- Fran Levstik
 - Josip Jurčič
 - Prežihov Voranc
 - Tone Pavček
 - Homer
- 8.
- Anton Tomaž Linhart
 - Valentin Vodnik
 - France Prešeren
 - Janko Kersnik
 - Ivan Tavčar
 - Anton Aškerc
 - Janez Menart
 - Niko Grafenauer
 - Lev Nikolajevič Tolstoj
- 9.
- Primož Trubar
 - Simon Gregorčič
 - Ivan Cankar
 - Oton Župančič
 - Josip Murn

- Dragotin Kette
- Srečko Kosovel
- Ciril Kosmač
- William Shakespeare ter

vsaj dva sodobna avtorja v posameznem razredu (po izbiri učitelja in učencev, npr. Saša Vegri, Slavko Pregl, Tone Partljič, Feri Lainšček, Janja Vidmar, Desa Muck, Andrej Rozman Roza).

Učenci/učenke navedejo pogloblitve značilnosti literarnih obdobij in smeri ter izbrane predstavnike in njihova dela. Avtorje tudi razvrščajo v literarna obdobja.

3 Obvezna besedila:

7.
 - Ljudska: Pegam in Lambergar
 - T. Pavček: Pesem
 - F. Levstik: Martin Krpan (celotno besedilo)
8.
 - F. Prešeren: Povodni mož
 - N. Grafenauer: Življenje
 - J. Kersnik: Mačkova očeta (celotno besedilo)
9.
 - F. Prešeren: Zdravljica
 - O. Župančič: Žebljarska
 - I. Cankar: Bobi (celotno besedilo)

4 STANDARDI ZNANJA

Minimalni standardi znanja so označeni s poudarjenim tiskom.

4.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

A. JEZIK

- Učenec/učenka ima razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da:
 - poimenuje svoj prvi/materni jezik in predstavi njegov položaj v **Republiki Sloveniji**,
 - predstavi prednosti prvega/maternega jezika pred vsemi drugimi jeziki,
 - predstavi položaj slovenščine v **Republiki Sloveniji** in svoje **razmerje** do tega jezika, če to ni njegov/njen prvi/materni jezik,
 - predstavi okoliščine za rabo knjižnega jezika.
- Učenec/učenka ima razvito zmožnost pogovarjanja. Pokaže jo tako, da:
 - **smiselno sodeluje** v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in
 - **pri tem uresničuje načela uspešnega pogovarjanja.**
- Učenec/učenka ima razvito zmožnost poslušanja **krajših besedil**. Pokaže jo tako, da:
 - **pozorno posluša besedilo,**
 - **določi temo besedila,**
 - **si zapomni bistvene podatke,**
 - **ustno obnovi besedilo,**
 - vrednoti besedilo.

- **Učenec/učenka ima razvito zmožnost govornega nastopanja.** Pokaže jo tako, da:
 - samostojno govorno nastopi z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) ter tvori smiselno, razumljivo, sovisno in zaokroženo besedilo,
 - govori razločno in čim bolj knjižno,
 - uresničuje načela uspešnega govornega nastopanja,
 - po govornem nastopu vrednoti svoj nastop oz. nastop sošolca/sošolke.
- **Učenec/učenka ima razvito zmožnost branja in pisanja neumetnostnih besedil.** To pomeni,
 - da usvoji tehniko branja s tiskanimi in pisanimi črkami (do zaključka 2. razreda) in tekoče bere svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti ustrezna besedila, napisana s tiskanimi in pisanimi črkami (ob zaključku 3. razreda), svoje razumevanje prebranega besedila pa dokaže tako, da
 - **ustno ali pisno** določi okoliščine nastanka besedila (npr. sporočevalca, naslovnika, sporočevalčevo čustveno stanje ter čustveno razmerje do naslovnika/predstavljenе predmetnosti),
 - **ustno ali pisno** določi sporočevalčev namen,
 - **ustno ali pisno** določi temo besedila in povzame bistvene podatke,
 - **ustno ali pisno** obnovi besedilo,
 - ustno vrednoti besedilo;
 - da ob zaključku 2. razreda piše s tiskanimi in pisanimi črkami kratka preprosta besedila, ob zaključku 3. razreda pa piše s pisanimi črkami besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom – tvori ustrezna, razumljiva, jezikovno pravilna in zaokrožena besedila, njegova/njena pisava je čitljiva,
 - po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo in ga izboljšuje.
- **Učenec/učenka ima razvito jezikovno in slogovno zmožnost.**

POIMENOVALNO ZMOŽNOST pokaže tako, da:

- poimenuje bitja/predmete na sliki,
- k danim besedam doda besede iz istega tematskega polja, protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke,
- tvori manjšalnice, ženski par moškemu ter samostalniške in pridevniške izpeljanke tistih vrst, ki so določene s tem učnim načrtom,
- prepozna svoje in tuje tovrstne poimenovalne napake ter jih odpravi.

SKLADENJSKO ZMOŽNOST dokaže tako, da:

- v pomensko in oblikovno pravilnih povedih izrazi količino bitij/predmetov na sliki, njihov položaj, premikanje ter stopnjo lastnosti,
- v pomensko in oblikovno pravilnih povedih izrazi čas dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugih dejanj,
- v povedih uporablja samostalnice v pravilni sklonski obliki, pridevnike v pravilni spolski, številski in sklonski obliki, glagole v pravilni osebni, časovni in naklonski obliki,
- sprašuje po količini bitij/predmetov na sliki, po njihovem položaju in premikanju, po času dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugega dejanja ipd.,
- v svojih in tujih besedilih prepozna pomensko in oblikovno napačne povedi in odpravi napake.

PRAVOREČNO ZMOŽNOST pokaže tako, da:

- med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori čim bolj knjižno,
- v svoji in tuji izreki prepozna nekknjižne glasovne ali naglasne prvine ter jih zamenja s knjižnimi.

PRAVOPISNO ZMOŽNOST pokaže tako, da:

- **pravilno piše besede z »nekritičnimi glasovi«**, s polglasnikom (razen pred r) ter z u in z nezvočnikom na koncu in sredi besede,
- **piše predlog ločeno od naslednje besede,**
- **piše nikalnico ločeno od glagola,**
- **piše začetek povedi z veliko začetnico,**
- **pravilno piše znana lastna imena bitij,**
- pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen,
- **pravilno piše bližnja zemljepisna lastna imena,**
- **pravilno uporablja končna ločila,**
- pravilno uporablja vejico pri naštevanju,
- pravilno piše glavne in vrstilne števnike (do 100) s številko,
- prepozna svoje in tuje tovrstne pravopisne napake ter jih odpravi.

SLOGOVNO ZMOŽNOST pokaže tako, da:

- **ustrezno ogovori uradno osebo in jo vika,**
- **uporabi okoliščinam ustrezen izrek oziroma ustrezno besedo,**
- **vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,**
- prepozna svoje in tuje tovrstne slogovne napake ter jih odpravi.

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost. Pokaže jo tako, da razume in uporablja jezikoslovne izraze, določene v tem učnem načrtu.**

B. KNJIŽEVNOST

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost sprejemanja umetnostnih besedil in tvorjenja besedil o in ob umetnostnih besedilih (»strokovno« in (po)ustvarjalno pisanje, govorjenje). Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti.**
 - **Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil pokaže tako, da:**
 - **pove, o čem govori prebrano književno besedilo (podrobno povzame njegovo vsebino),**
 - **kdo so glavne književne osebe in kakšna je njihova vloga v besedilu,**
 - **kje in kdaj se zgodba dogaja,**
 - zakaj se je kaj zgodilo.
 - **Zmožnost zaznavanja in doživljanja poezije/pesmi pokaže tako, da:**
 - s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje pesmi,
 - doživeto **deklamira/recitira** pesem.
 - **Zmožnost prepoznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja proze/pravljice pokaže tako, da:**
 - samostojno **pripoveduje/piše pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti,**
 - **piše/pripoveduje nadaljevanje pravljice,**
 - tvori narobe pravljice,
 - tvori kombinacije dveh pravljic.
 - **Zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, »poistovetenja« z osebo, privzemanja vloge književne osebe pokaže tako, da:**
 - **sodeluje v skupinski dramatizaciji proznega in pesemskega besedila,**

- poimenuje izbrano književno osebo,
 - govorno ali pisno izrazi **domišljjsko** predstavo književne osebe,
 - označi književno osebo s posebej oblikovanim govorom,
 - pojasnjuje vzroke, zakaj je književna oseba kaj storila,
 - pove/napiše nadaljevanje zgodbe.
- **Zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa pokaže tako, da:**
 - opiše svojo predstavo dogajalnega prostora; pri tem dopolni avtorjeve »opise« s svojo domišljijo,
 - predstavi svojo **domišljjsko** predstavo realističnega dogajalnega prostora,
 - opiše svojo predstavo realističnega dogajalnega časa; pri tem dopolni avtorjeve »opise« s svojo izkušnjo,
 - prepozna dogajalni čas (nekoč – danes).
- **Zmožnost razumevanja dogajanja in teme pokaže tako, da:**
 - odgovori na vprašanja o besedilu,
 - **podrobno** obnovi književno dogajanje,
 - pripoveduje realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, ki ga pozna iz svojega sveta,
 - tematiko izraža z ilustriranjem pesmi.
- **Zmožnost doživljanja in razumevanja gledališke/lutkovne predstave, radijske igre, risanke pokaže tako, da:**
 - sodeluje v igri vlog,
 - našteje osebe lutkovne/gledališke predstave (videoposnetka) ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo, zakaj se je kaj zgodilo,
 - po gledanju otroškega filma/risanke, posnete po literarni predlogi, našteje razlike med enim in drugim medijem,
 - po poslušanju radijske igre našteje književne osebe in pove, kakšne so bile osebe in kakšen je bil dogajalni prostor; odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo in zakaj se je kaj zgodilo.
- Učenec/učenka skladno s cilji iz tega učnega načrta pridobi literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da pozna, razume in uporablja temeljne literarnovedne izraze, določene s tem učnim načrtom. Pozna književna besedila obvezno obravnavanih avtorjev in izbrane slovenske ljudske pravljice.

4.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

A. JEZIK

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da
 - poimenuje svoj prvi/materni jezik, predstavi njegove prednosti pred vsemi drugimi jeziki in njegov uradni položaj v Republiki Sloveniji (4. r.),
 - našteje jezike v Republiki Sloveniji (4. r.) ter predstavi posebni položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, italijanščine v delu slovenske Istre in madžarščine v delu Prekmurja (5., 6. r.),
 - predstavi položaj slovenščine zunaj Republike Slovenije (6. r.),
 - predstavi okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika (5., 6. r.),
 - poimenuje tuji jezik, ki se ga uči, in na najosnovnejši ravni predstavi pisne, glasovne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino (6. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost dvosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da
 - sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in pri tem **uresničuje temeljna načela uspešnega pogovarjanja (tudi v novih medijih)** (4., 5., 6. r.),
 - **pozorno posluša/gleda pogovore tistih vrst, ki so navedene v tem učnem načrtu, svoje razumevanje pogovora pa dokaže tako, da**
 - določi okoliščine njegovega nastanka (npr. sporočevalca, naslovnika (4., 5., 6. r.), družbeno/ hierarhično razmerje med sporočevalcem in naslovnikom (5., 6. r.)),
 - določi temo in bistvene podatke (4., 5., 6. r.),
 - **poroča o pogovoru** (5., 6. r.),
 - vrednoti pogovor in utemelji svoje mnenje (4., 5., 6. r.),
 - **piše tiste vrste dopisov, ki so navedene v tem učnem načrtu, ter pri tem uresničuje temeljna načela uspešnega dopisovanja (tudi v novih medijih)** (4., 5., 6. r.),
 - **podrobno bere dopise tistih vrst, ki so navedene v tem učnem načrtu, svoje razumevanje dopisa pa dokaže tako, da**
 - določi okoliščine njegovega (npr. sporočevalca, naslovnika (4., 5., 6. r.), družbeno/ hierarhično razmerje med sporočevalcem in naslovnikom (5., 6. r.)),
 - določi sporočevalčev namen in s tem vrsto besedila glede na sporočevalčev namen (4., 5., 6. r.),
 - določi temo in bistvene podatke, (4., 5., 6. r.),
 - **poroča o dopisu** (5., 6. r.),
 - vrednoti dopis in utemelji svoje mnenje (4. r.) ter predlaga popravke/ izboljšave (5., 6. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost enosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da
 - **pozorno posluša besedila tistih vrst, ki so navedene v tem učnem načrtu, svoje razumevanje besedila pa dokaže tako, da**
 - določi okoliščine njegovega nastanka (tj. sporočevalca, naslovnika) (4., 5., 6. r.),
 - določi sporočevalčev namen (4., 5., 6. r.),
 - povzame temo besedila, podteme/ključne besede in bistvene podatke (4., 5., 6. r.),
 - obnovi besedilo (4., 5., 6. r.),
 - vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje (4., 5., 6. r.),
 - **tekoče in primerno hitro tiho bere besedila tistih vrst, ki so navedene v tem učnem načrtu, svoje razumevanje besedila pa dokaže tako, da**
 - določi okoliščine njegovega nastanka (tj. sporočevalca, naslovnika) (4., 5., 6. r.),
 - določi sporočevalčev namen (4., 5., 6. r.),
 - **povzame** temo besedila, podteme/ključne besede in bistvene podatke (4., 5., 6. r.),
 - obnovi besedilo (4., 5., 6. r.),
 - določi vrsto besedila in utemelji svojo izbiro (5., 6. r.),
 - vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje (4. r.) ter predlaga popravke/ izboljšave (5., 6. r.),
 - **samostojno govorno nastopi z napovedano besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) -- tvori besedilnovrstno ustrezno, razumljivo in zaokroženo besedilo, govori razločno in čim bolj knjižno ter ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorjenja** (4., 5., 6. r.),
 - **piše besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom – tvori besedilnovrstno ustrezno, razumljivo, zaokroženo in jezikovno pravilno besedilo (tudi v novih medijih), njegova/njena pisava je čitljiva** (4., 5., 6. r.), po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo in ga izboljša (5., 6. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost.

POIMENOVALNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **poimenuje bitja/predmete ... na sliki s knjižnimi izrazi** (4., 5., 6. r.),
- **razloži besede/besedne zveze iz besedila** (4., 5., 6. r.),
- **k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke ter besede iz iste besedne družine** (5., 6. r.),
- ob danem korenu navede besede iz iste besedne družine (5., 6. r.),
- **tvori pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke za nosilca lastnosti, za napravo in za abstraktno lastnost** (5., 6. r.),
- **prepozna tovrstne poimenovalne napake in jih odpravi** (4., 5., 6. r.),
- se znajde v knjižnem in elektronskem slovarskem priročniku (5., 6. r.).

SKLADENJSKO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **tvori skladenjsko pravilna enogovorna in dvogovorna besedila** (5., 6. r.),
- **tvori povedi iz niza besed** (4., 5., 6. r.),
- **dopolni nepopolne povedi** (5., 6. r.),
- **sprašuje po danih delih povedi** (4., 5., 6. r.),
- **pretvori trdilne povedi v nikalne** (5., 6. r.),
- **poroča o prvotnem govornem dogodku s premim in z odvisnim govorom** (6. r.)
- **v zvezah dveh povedi prepozna časovno** (4., 5., 6. r.), **vzročno-posledično** (5., 6. r.), **namerno-posledično** (6. r.) **in pogojno-posledično razmerje** (6. r.), **ga izrazi z veznikom in združi zveze povedi v skladenjsko pravilne dvostavčne povedi,**
- povedi s časovnim oz. vzročnim veznikom strne v enostavno poved (5., 6. r.),
- **v zvezah povedi odpravi ponovitve** (4., 5., 6. r.),
- v besedilih prepozna tovrstne skladenjske napake in jih odpravi (4., 5., 6. r.).

PRAVOREČNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem/učiteljico govori čim bolj knjižno** (4., 5., 6. r.),
- **našteje slovenske knjižne samoglasnike in jih v besedah pravilno izgovarja** (5., 6. r.),
- v svoji in tuji izreki prepozna neknjižne glasovne ali naglasne prvine ter jih zamenja s knjižnimi (4., 5., 6. r.).

PRAVOPISNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope** (4., 5., 6. r.),
- **piše predlog ločeno od naslednje besede** (4., 5., 6. r.),
- **izbere pravilno različico predloga z/s in k/h** (4., 5., 6. r.),
- **piše nikalnico ločeno od glagola** (4., 5., 6. r.),
- **pravilno deli domače besede** (6. r.),
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnike do 100 in stotice s številko in z besedami** (6. r.),
- **piše začetek povedi z veliko začetnico** (4., 5., 6. r.),
- **pravilno piše večbesedna slovenska lastna imena bitij** (5., 6. r.),
- **pravilno piše slovenska eno- in večbesedna zemljepisna lastna imena** (5., 6. r.),
- **pravilno piše slovenska eno- in večbesedna stvarna lastna imena** (5., 6. r.),
- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen** (5., 6. r.),
- **pravilno piše vrstne pridevnike iz eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen** (5., 6. r.),
- **pravilno piše imena dni in mesecev** (4., 5., 6. r.),
- **pravilno piše imena praznikov** (4., 5., 6. r.),
- **pravilno piše imena jezikov** (4., 5., 6. r.),
- **uporablja pravilna končna ločila v eno- in večstavčnih povedih** (4., 5., 6. r.),
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju (4. r.) in med stavki** (5., 6. r.),
- **pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred**

- dobesednim navedkom ali za njim) (5., 6. r.),
- pravilno uporablja oklepaj (6. r.),
- pravilno piše krajšave (6. r.),
- prepozna svoje in tuje tovrstne pravopisne napake ter jih odpravi (4., 5., 6. r.),
- **členi besedilo na odstavke** (4., 5., 6. r.),
- **piše čitljivo** (4., 5., 6. r.),
- zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil (5., 6. r.).

SLOGOVNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **izreka isto govorno dejanje na razne načine in določi za vsak način ustrezne okoliščine** (4., 5., 6. r.),
 - **vrednoti vljudnost danih povedi in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi** (4., 5., 6. r.),
 - **uporabi okoliščinam ustrezno poved oz. besedo** (4., 5., 6. r.),
 - **prepozna tovrstne slogovne napake, jih odpravi in popravke utemelji** (4., 5., 6. r.),
 - **določi okoliščine nastanka sprejetega besedila (npr. sporočevalca, naslovnika** (4., 5., 6. r.), družbeno/ hierarhično razmerje med sporočevalcem in naslovnikom (5., 6. r.)),
 - **tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo** (4., 5., 6. r.).
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito METAJEZIKOVNO ZMOŽNOST.** Pokaže jo tako, da
 - **razume, uporablja in ponazori** jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (4., 5., 6. r.),
 - **besedam določi pomenske in oblikovne lastnosti – pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu** (5., 6. r.),
 - **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu, svoje rešitve utemelji z navajanjem pomenskih in oblikovnih lastnosti danih besednih vrst** (5., 6. r.),
 - **določi število odstavkov v besedilu in pojasni svoj odgovor** (5. r.),
 - **v pripovedovalnem besedilu določi uvod, jedro in zaključek** ter predstavi njihovo vlogo (5., 6. r.),
 - **določi število povedi v besedilu in pojasni svoj odgovor** (4., 5., 6. r.),
 - **v besedilu prepozna pripovedne, vprašalne in vzklične povedi ter utemelji svoje rešitve** (4., 5., 6. r.),
 - **v besedilu prepozna trdilne in nikalne povedi ter utemelji svoje rešitve** (4., 5., 6. r.),
 - **v besedilu prepozna premi govor** ter predstavi njegovo sestavo in zapis (6. r.),
 - **pri pogovarjanju/dopisovanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja/dopisovanja in značilnosti dane vrste pogovorov/dopisov (npr. zgradbo, besedne in nebesedne prvine)** (5., 6. r.),
 - **z izdelano strategijo bere/poslušča enogovorna besedila, pri tem pa upošteva načela uspešnega branja/poslušanja** (5., 6. r.),
 - **z izdelano strategijo tvori enogovorna besedila, pri tem pa upošteva značilnosti dane vrste besedil (npr. zgradbo, besedne prvine) in načela uspešnega govornega nastopanja/ pisanja »spisov«** (5., 6. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med zasebna ali javna besedila, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil** (6. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med neuradna ali uradna besedila, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil** (6. r.).

B. KNJIŽEVNOST

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost sprejemanja književnih besedil ter tvorjenja besedil o književnih besedilih in ob književnih besedilih (»strokovno« in (po)ustvarjalno pisanje, **govorjenje/govorni nastop**). Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti.

Razvito zmožnost pokaže tako, da:

- odgovori na vprašanja **o prebranem** besedilu: o čem govori književno besedilo, kje in kdaj se je kaj dogajalo, katere so glavne književne osebe, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb (4., 5., 6. r.);
- loči ljudsko književno besedilo od umetnega, tako da navede avtorja (4., 5., 6. r.);
- prepozna **poezijo/prozo/dramatiko**, kar pokaže tako, da navede nekaj značilnosti, po katerih jo je prepoznal, ter navede primer (4., 5., 6. r.).

A 1. Svojo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:

- upovedi **domišljij** predstavo književnih oseb (4., 5., 6. r.);
- poišče nekaj **glavnih motivov za ravnanje književnih oseb in jih utemelji** (4., 5., 6. r.);
- tvori »manjkajoči del zgodbe«, ki pojasni motive za ravnanje književne osebe (4., 5., 6. r.).

A 2. Realni in domišljijki dogajalni prostor in čas ločuje in si ustvari njuno domišljijko predstavo, kar pokaže tako, da:

- upovedi svojo predstavo dogajalnega prostora/časa (4., 5., 6. r.);
- upovedi dogajalni čas v preteklosti (nekoč) (4., 5., 6. r.);
- upovedi svojo predstavo realističnega dogajalnega prostora/časa (danes) (4., 5., 6. r.).

A 3. Književnemu dogajanju sledi in ga razume, kar pokaže tako, da:

- odgovarja na vprašanja o poteku dogajanja (4., 5., 6. r.);
- obnovi dogajanje (povzame dogodke) v književnem besedilu (4., 5., 6. r.);
- pove/napiše zgodbo s perspektive druge književne osebe (6. r.);
- pove/napiše nadaljevanje zgodbe/predzgodbo (5., 6. r.);
- našteje nekaj književnih besedil na obravnavano temo (4., 5., 6. r.).

A 4. Avtorja književnega besedila loči od pripovedovalca, kar pokaže tako, da:

- pove, kdo je književno besedilo napisal in kdo ga pripoveduje (4., 5., 6. r.).

B 1. Pesem zazna in doživi, kar pokaže tako, da:

- s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje besedila (4., 5., 6. r.);
- doživeto recitira pesemsko besedilo (4., 5., 6. r.);
- dopolnjuje verze, ki se rimajo (4., 5., 6. r.);
- opiše zgradbo (verz, število in dolžina kitic) (5. r., 6. r.);
- tvori asociacije ob besedi, sopomenke, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, tvori preproste primere (4., 5., 6. r.);
- poišče in poimenuje poosebitev/poosebljenje, ponavljanje (6. r.).

B 2. Recepcijsko zmožnost oziroma razumevanje konkretnega besedila pokaže tako, da:

- po pripravi interpretativno bere realistične/fantastične/nesmiselne zgodbe (4., 5., 6. r.);
- ob izbranih primerih izpostavi značilnosti obravnavanih pripovednih vrst (4., 5., 6. r.).

Pravljico prepozna in doživi, kar dokaže tako, da ob upoštevanju znanih/obravnavanih

značilnosti:

- **pripoveduje/piše pravljico/nadaljevanje pravljice ali predzgodbo/narobe pravljico/kombinacijo dveh pravljic/živalsko pravljico/pravljico z značilnostmi slovenske ljudske pravljice (4., 5., 6. r.).**

Fantastično pripoved prepozna in doživi, kar dokaže tako, da:

- **pripoveduje/piše domišljajska besedila (4., 5., 6. r.).**

Realistično pripoved prepozna in doživi, kar dokaže tako, da:

- **pripoveduje/piše realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, ki ga pozna iz svojih izkušenj (5., 6. r.);**
- krajše prozno besedilo preoblikuje v strip (4. r.) oz. dramsko besedilo. (5., 6. r.).

B 3. Dramsko besedilo bere/gleda/poslušaj in doživi, kar pokaže tako, da:

- **sodeluje v igri vlog (4., 5., 6. r.);**
 - napiše kratek dramski prizor (6. r.);
 - s slušnimi/vidnimi prvini govora izraža razpoloženje osebe/dogajanje (4., 5., 6. r.);
 - **po gledanju (videoposnetka) gledališke/lutkovne predstave našteje glavne osebe ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo in zakaj se je kaj zgodilo (4., 5., 6. r.);**
 - opiše prvine gledališke/lutkovne predstave (dogajanje, režiser, igralci, posamezna vloga, dejanje/prizor, luč, scena, kostumi ...) (5., 6. r.);
 - **po poslušanju radijske igre našteje in označi književne osebe in pove, kakšen je dogajalni prostor in kaj se je zgodilo ter zakaj se je zgodilo (4., 5., 6. r.).**
- **Učenec/učenka kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da pozna, razume in uporablja literarnovedne izraze, navedene v tem učnem načrtu, ter pozna književna besedila obveznih avtorjev (4., 5., 6. r.).**

4.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

A. JEZIK

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da:**
 - **predstavi vlogo slovenščine v svojem življenju (7., 8., 9. r.).**
 - predstavi pravni status jezikov, ki jih govorijo slovenski državljani (9. r.),
 - **poimenuje državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradna jezika v delu slovenske Istre in v delu Prekmurja (7., 8., 9. r.),**
 - predstavi položaj Slovencev in status slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu (9. r.),
 - **predstavi in upošteva okoliščine rabe in značilnosti zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja/pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga (7., 8., 9. r.),**
 - **poimenuje tuji jezik, ki se ga uči, in na najosnovnejši ravni predstavi pisne, glasovne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino (7., 8., 9. r.),**
 - **v krajši pripovedi predstavi zgodovino slovenskega (knjižnega) jezika (9. r.).**
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost dvosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da:**
 - **sodeluje v tistih vrstah pogovorov oz. piše tiste vrste dopisov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in pri tem uresničuje temeljna načela uspešnega pogovarjanja oz. dopisovanja (tudi v novih medijih) (7., 8., 9. r.),**

- kritično poslušā/gleda pogovore oz. kritično bere dopise, svoje razumevanje pogovora oz. dopisa pa dokaže tako, da
 - določi okoliščine njegovega nastanka (npr. sogovorca in njuno vlogo oz. sporočevalca in naslovnika, čustveno in družbeno/hierarhično razmerje med njima) ter utemelji svojo določitev (7., 8., 9. r.),
 - določi **prevladujoči namen** pobudnega/vodilnega sogovorca oz. pisca dopisa in utemelji svojo določitev (7., 8., 9. r.),
 - **povzame** temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke (7., 8., 9. r.),
 - **poroča o pogovoru** oz. obnovi dopis (7., 8., 9. r.),
 - **vrednoti pogovor oz. dopis** in utemelji svoje mnenje (7., 8., 9. r.),
 - **določi vrsto pogovora** (tj. neuradni ali uradni, raziskovalni, prepričevalni ali pogajalni) oz. dopisa (tj. neuradni/uradni/javni, zahvala/vabilo/...) ter utemelji svojo določitev (7., 8., 9. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost enosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da
 - **kritično poslušā/gleda oz. bere enogovorna besedila, svoje razumevanje besedila pa dokaže tako, da**
 - določi okoliščine njegovega nastanka (npr. sporočevalca, naslovnika) (7., 8., 9. r.),
 - določi sporočevalčev namen (7., 8., 9. r.),
 - **povzame** temo besedila, podteme/ključne besede in bistvene podatke (7., 8., 9. r.),
 - **obnovi besedilo** (7., 8., 9. r.),
 - **določi vrsto besedila in utemelji svojo določitev** (7., 8., 9. r.),
 - predstavi vlogo nebesednih prvin v besedilu (7., 8., 9. r.),
 - **vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje** (7., 8., 9. r.),
 - **tvori govornjena oz. zapisana** besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom -- tvori besedilnovrstno ustrezna, razumljiva in zaokrožena besedila, govori razločno in čim bolj knjižno ter ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govornjenja oz. napiše jezikovno pravilno besedilo, njegova/njena pisava je čitljiva, po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo in ga izboljša (7., 8., 9. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost.

POIMENOVALNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **poimenuje bitja/predmete ... s knjižnimi izrazi** (7., 8., 9. r.),
- **razloži besede/proste in stalne besedne zveze iz besedila** ter jih smiselno uporabi v novih povedih (7., 8., 9. r.),
- **k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine** (7., 8., 9. r.),
- **iz danih skladijskih podstav tvori tvorjenke** (9. r.),
- dane tvorjenke pretvarja v (približne) skladijske podstave (9. r.),
- **zna uporabljati slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki** (7., 8., 9. r.),
- **prepozna poimenovalne napake in jih odpravi** (7., 8., 9. r.).

SKLADENJSKO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **tvori skladijsko pravilna dvo- in enogovorna besedila**, (7., 8., 9. r.)
- **sprašuje po danih delih povedi** (7., 8., 9. r.),
- **dopolni povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi deli** (7., 8., 9. r.),
- **v zvezah dveh povedi prepozna pomensko razmerje med povedma, ga izrazi z veznikom**

- **in združi zveze povedi v skladenjsko pravilne dvostavčne povedi** (7., 8., 9. r.),
- strne podredno zložene povedi v skladenjsko pravilne enostavčne povedi (8., 9. r.),
- razširi enostavčne povedi v skladenjsko pravilne zložene povedi (8., 9. r.),
- **pretvori premi govor v odvisnega** (7., 8., 9. r.),
- **pretvori tvorni stavek v trpnega in obrnjeno** (9. r.),
- v povedih, zvezah povedi in besedilih odpravi ponovitve (7., 8., 9. r.),
- **v besedilih prepozna skladenjske napake in jih odpravi** (7., 8., 9. r.).

PRAVOREČNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem/učiteljico govori knjižno** (7., 8., 9. r.),
- **obvlada knjižno izreko besed in povedi** ter jo opiše (7., 8., 9. r.),
- **v svoji in tuji izreki** prepozna napake in jih odpravi (7., 8., 9. r.).

PRAVOPISNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope** (7., 8., 9. r.),
- **piše predlog ločeno od besede** (7., 8., 9. r.),
- **izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h** (7., 8., 9. r.),
- **piše nikalnico ne ločeno od glagola** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno deli domače besede** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnike s številkami in z besedami** (7., 8., 9. r.),
- pravilno piše prevzete besede (7., 8., 9. r.),
- **piše začetek povedi z veliko začetnico** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše eno- in večbesedna lastna imena bitij** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše imena prebivalcev krajev, držav, pokrajin** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen bitij** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše eno- in večbesedna zemljepisna lastna imena** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše vrstne pridevnike iz zemljepisnih lastnih imen** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše eno- in večbesedna stvarna lastna imena** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše imena dni in mesecev** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše imena praznikov** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše imena jezikov** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno piše imena pripadnikov ras** (7., 8., 9. r.),
- pravilno piše občna imena, nastala iz lastnih (7., 8., 9. r.),
- **uporablja pravilna končna ločila v eno- in večstavčnih povedih** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju, v večstavčnih povedih ter v povedih s polstavki in pastavki** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim)** (7., 8., 9. r.),
- **pravilno uporablja oklepaj** (7., 8., 9. r.),
- pravilno piše krajšave, (9. r.)
- **ustrezno členi besedilo na odstavke** (7., 8., 9. r.),
- **piše čitljivo** (7., 8., 9. r.),
- **zna uporabljati jezikovne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil** (7., 8., 9. r.),
- **prepozna pravopisne napake in jih odpravi** (7., 8., 9. r.).

SLOGOVNO ZMOŽNOST pokaže tako, da

- **v svojih besedilih uporablja ustrezno jezikovno zvrst** (7., 8., 9. r.),
- **tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo** (7., 8., 9. r.),
- **danim besedam/besednim zvezam/povedim določi slogovno vrednost in okoliščine rabe** (7., 8., 9. r.),

- **določi okoliščine nastanka sprejetega besedila** (npr. sporočevalca, naslovnika, čustveno in družbeno/hierarhično razmerje med njima) (7., 8., 9. r.),
 - **prepozna slogovne napake, jih odpravi in popravke utemelji.** (7., 8., 9. r.)
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost.**
Pokaže jo tako, da:
 - **razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze**, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.),
 - **povezuje temeljno jezikovnosistemsko znanje v zaokroženo celoto (8., 9. r.)**
- **besedam določi pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne in tvorbnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze**, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.),
 - **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu**, svoje rešitve utemelji z navajanjem pomenskih in oblikovnih lastnosti danih besednih vrst (7., 8., 9. r.),
 - **določi število povedi v besedilu in pojasni svoj odgovor** (7., 8., 9. r.),
 - **loči enostavne povedi od večstavčnih in utemelji svoje rešitve** (7., 8., 9. r.),
 - **opiše stavčnočlensko sestavo stavka – določi stavčne člene, svoje rešitve pa utemelji z navajanjem njihovih funkcijskih in oblikovnih lastnosti** (7., 8., 9. r.),
 - **loči priredno zložene povedi od podredno zloženih in utemelji svoje rešitve** (9. r.),
 - **opiše stavčno sestavo podredno zloženih povedi – določi glavni stavek, poimenuje vrsto odvisnika in navede vprašalnico zanj** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja/dopisovanja** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega sprejemanja enogovornih besedil** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega tvorjenja enogovornih besedil** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in udejanja dano strategijo poslušanja/branja** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in udejanja dano strategijo sporočanja (t. i. faze sporočanja)** (7., 8., 9. r.),
 - **predstavi in pri sporočanju upošteva značilnosti dane vrste besedil** (7., 8., 9. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med umetnostna ali neumetnostna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med objektivna ali subjektivna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med opisovalna ali pripovedovalna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (7., 8., 9. r.),
 - **dano besedilo uvrsti med prikazovalna ali propagandna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. r.),

B. KNJIŽEVNOST

- **1. Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost; pokaže jo tako, da interpretativno in tiho bere književna besedila ter samostojno govori/piše o književnem besedilu/predstavi. Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti.**

Razvito zmožnost dokaže tako, da:

- **najde bistvene prvine književnega besedila (upošteva neposredne in posredne besedilne signale)** in jih zna ustrezno uporabiti pri interpretativnih in (po)ustvarjalnih odzivih na besedilo (7., 8., 9. r.);
- **izrazi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje posameznih prvin besedila/predstave** ter izpostavi njihovo vlogo (7., 8., 9. r.);
- **sintetizira spoznanja o besedilu/predstavi** ter oblikuje vrednostne sodbe; **spoznanja in sodbe**

primerja s sošolci, jih utemelji/ponazori in **zagovarja tako, da se sklicuje na besedilo/predstavo**, (splošno) znanje in izkušnje (7., 8., 9. r.).

A 1. Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:

- loči glavno in stranske književne osebe v obravnavanem književnem besedilu; opiše **izbrano osebo**, izpostavi značilnosti njenega govora, značaja, ravnanja in do nje vzpostavi kritično distanco, **izpostavi njen socialni položaj**, psihološke lastnosti, motive za ravnanje in perspektivo (7., 8., 9. r.);
- **predstavi značilnosti oseb v trivialnih besedilih** (7., 8., 9. r.);
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem pokaže/dokaže zmožnost doživljanja**, razumevanja in vrednotenja književnih oseb (7., 8., 9. r.).

A 2. Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dogajalnega prostora in časa pokaže tako, da:

- **upovedi domišljajske predstave kraja dogajanja**; razumevanje kraja in časa dogajanja dokaže tako, da ju poveže s temo in z jezikovno rabo v besedilu; upošteva tudi širši kontekst (medpredmetne povezave) (7., 8., 9. r.);
- **izpostavi značilnosti dogajalnega prostora v obravnavanem trivialnem besedilu** (8. r., 9. r.);
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem ustvari nove dogajalne prostore in čase** ter tako dokaže zmožnost doživljanja in razumevanja dogajalnega prostora in časa (pomaga si tudi s/z časovno/zvrstno zaznamovanimi jezikovnimi sredstvi) (7., 8., 9. r.).

A 3. Razumevanje dogajanja, motivov, teme/sporočila in snovnega izhodišča književnega besedila pokaže tako, da:

- **predstavi dogajanje; kronološko razvrsti dogodke; loči glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in prostorih** (7., 8., 9. r.);
- **obnovi/povzame dogajanje** (podrobno in strnjeno) (7., 8., 9. r.);
- **loči glavne motive/pesemske slike** od stranskih glede na temo/sporočilnost besedila (7., 8., 9. r.);
- **razloži sporočilo in temo (o čem govori besedilo) književnega besedila** ter besedila primerja (7., 8., 9. r.);
- **poimenuje temo besedila** in loči besedila glede na tem(atik)o (ljubezenska, socialna, razpoloženska, domovinska) in **prepozna zgodovinsko snov**; izpostavi podobnosti/razlike med tematsko sorodnimi besedili in se do njih opredeli (9. r.);
- s (po)ustvarjalnim pisanjem dokaže, da loči temo in motive (9. r.).

A 4. Loči avtorja od pripovedovalca, kar pokaže tako, da:

- **imenuje avtorja**; prepozna, izpostavi značilnosti in na osnovi teh poimenuje **vsevednega** (7., 8., 9. r.) in **prvoosebnega pripovedovalca** (9. r.);
- razumevanje vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca dokaže/pokaže s (po)ustvarjalnimi besedili, v katerih je (vsevedni/prvoosebni) pripovedovalec (9. r.).

A 5. Prepozna in razume književno perspektivo, kar pokaže tako, da:

- izrazi značilnosti komične književne perspektive oziroma **najde humorne prvine v besedilu** ter presodi njihov učinek v besedilu (7., 8., 9. r.);
- v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavi komično književno perspektivo (7. r.).

B 1. Doživi, razume in vrednoti poezijo tako, da:

- s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje besedila (interpretativno branje) (7., 8., 9. r.);
- izpostavi značilnosti ritma pesmi v povezavi s sporočilnostjo (7., 8., 9. r.);
- **prepozna onomatopoijo/podobnoglasje, rimo, asonanco in aliteracijo**; presoja njihov učinek v pesmi (7., 8., 9. r.);

- likovno podobo pesmi poveže s sporočilnostjo (9. r.);
- **v pesmi najde pesniška sredstva in jih poimenuje: primera, posebljenje/posebitev, okrasni pridevek, inverzija, pretiravanje**, stopnjevanje, refren, govorniško vprašanje in nagovor/ogovor; razloži in presodi njihovo vlogo (7., 8., 9. r.);
- **ob izbranih besedilih izpostavi razliko med lirsko in epsko pesmijo** (7., 8., 9. r.);
- **razloži bistvene značilnosti epa, balade, romance** in soneta (upošteva značilnosti posamezne pesemske vrste) (8. r., 9. r.);
- s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže/dokaže zmožnost zaznavanja, doživljanja in razumevanja značilnosti pesemskih besedil (7., 8., 9. r.).

B 2. Doživi, razume in vrednoti prozo tako, da:

- **s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje in dogajanje v besedilu** (interpretativno branje) (7., 8., 9. r.);
- **zaznamovanost sloga v književnem besedilu ponazori s primeri** in presodi učinek jezikovne rabe v književnem besedilu (7. r., 8., 9. r.);
- **poimenuje, ponazori** in opiše **slogovni postopek v književnem besedilu (opisovanje, subjektivno opisovanje, označevanje, pripovedovanje, dvogovor)** (7., 8., 9. r.);
- **ob izbranem besedilu izpostavi značilnosti pripovedne vrste** in jih primerja z znanimi značilnostmi te vrste besedila (**basen** (7. r.), **pripovedka** (7. r.), **bajka** (7. r.), **roman** (8. r.) in **črtica** (9. r.);
- **s tvorjenjem (po)ustvarjalnih besedil pokaže/dokaže zmožnost razumevanja proznih besedil** in poznavanje značilnosti proznih vrst (7., 8., 9. r.).

B 3. Doživi, razume in vrednoti dramatiko ter medijske realizacije/aktualizacije tako, da:

- **s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje osebe in dogajanje v dramskem besedilu** (branje po vlogah; igra vlog/improvizacije/razredna gledališka predstava/radijska igra) (7., 8., 9. r.);
 - **v dramskem besedilu loči govor oseb od odrskih navodil; ob primeru izpostavi namen odrskih navodil** in njihovo vlogo pri razumevanju dramskega besedila (7., 8., 9. r.);
 - **razloži značilnosti komedije oziroma komično perspektivo v komediji** (8., 9. r.);
 - **obnovi dogajanje v gledališki predstavi; izpostavi odnose med dramskimi osebami** (7., 8., 9. r.);
 - ovrednoti vlogo prvin gledališke/lutkovne predstave pri doživljanju in razumevanju dogajanja (dejanje/prizor, igralci/igra, kostumi, scena, rekviziti, luč ...) (7., 8., 9. r.);
 - **izrazi razumevanje dogajanja, predstavi književne osebe in dogajalni prostor v radijski igri** ter ovrednoti radijsko igro glede na nazornost glasovne predstavitve in zvočne opreme (7., 8., 9. r.);
 - po ogledu dramske predstave in branju tega književnega besedila izpostavi razlike in vrednostne sodbe na ravni doživljanja in razumevanja (7., 8., 9. r.);
 - **s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže/dokaže zmožnost zaznavanja, doživljanja in razumevanja značilnosti dramskih besedil** (7., 8., 9. r.).
- **Učenec/učenka kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, **da pozna, razume in uporablja literarnovedne izraze**, navedene v tem učnem načrtu, ter pozna književna besedila obveznih avtorjev (7., 8., 9. r.) **in pri izbranih slovenskih avtorjih pozna pomen njihovih del za zgodovino slovenskega jezika in književnosti.**

5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

5.1 URESNIČEVANJE CILJEV PREDMETA

Pouk slovenščine, ki mu je v predmetniku osnovne šole namenjenih 1631,5 učnih ur, omogoča uresničevanje splošnih in operativnih ciljev ter vsebin predmeta, opredeljenih s tem učnim načrtom.

Temeljni cilj pouka slovenščine, tj. razvijanje sporazumevalne zmožnosti kot zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil raznih vrst, izhaja iz obravnave neumetnostnih in umetnostnih besedil, primernih starostni stopnji učencev v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Obravnava neumetnostnih besedil je namenjeno 60 odstotkov ur predmeta, delu z umetnostnim besedilom pa 40 odstotkov (izjema je 1. razred, kjer je to razmerje 50 : 50).

Pri predmetu slovenščina učenci torej tvorijo (govorijo, pišejo), sprejemajo (poslušajo, berejo) in razčlenjujejo svoji starosti, sporazumevalnim in spoznavnim/domišljjskim zmožnostim, izkušnjam in zanimanju ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila; tako dejavno razvijajo svoje sporazumevalne, spoznavne in ustvarjalne zmožnosti ter si uzaveščajo temeljne razlike v sprejemanju, tvorjenju in zgradbi neumetnostnih in umetnostnih besedil.

Uresničevanje splošnih in operativnih ciljev pri jezikovnem in književnem pouku ni razčlenjeno po razredih, temveč je praviloma opredeljeno za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje, kar učitelju omogoča, da avtonomno izbira hitrost obravnave ciljev in vsebin, njihovo zaporedje ter s tem metode in oblike dela glede na potrebe, zmožnosti in pričakovanja svojih učencev. Cilji in vsebine tako pri jezikovnem kot književnem pouku se nadgrajujejo in med seboj prepletajo ter omogočajo postopno pridobivanje znanj, veščin in spretnosti, ki vodijo k oblikovanju jezikovno kultiviranega človeka in kultiviranega bralca književnih besedil.

V učnem načrtu so ob obveznih tudi izbirne vsebine in cilji; le-ti so zapisani s poševnim tiskom. V primerjavi z učnim načrtom iz leta 1998 se je povečala izbirnost na ravni dejavnosti pri obravnavi neumetnostnih in umetnostnih besedil; s poševnim tiskom so označene izbirne besedilne vrste pri jezikovnem pouku.

Izbira besedil za obravnavo pri pouku književnosti je prepuščena učiteljem; učitelj se pri tem opira na naslednja merila:

- **kakovost** besedil (upoštevajo se nacionalno pomembne nagrade za mladinsko književnost ter strokovno verodostojni sezname besedil (npr. priporočilni sezname *Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo*),
- zvrstno-vrstna in vsebinska **raznovrstnost** izbranih besedil (poezija, pripovedništvo, dramatika; različne (tudi problemske) teme, povezane z razvijanjem osebne identitete ter socialne, kulturne in medkulturne zmožnosti,
- **primernost** besedil bralnorazvojni stopnji učencev ter
- individualne **razlike** med učenci (izbira lažja in zahtevnejša besedila glede na bralne zmožnosti učencev).

Učni načrt ne vsebuje predlaganih besedil, pač pa (v razdelku **VSEBINE**) določa avtorje, katerih dela naj učenci spoznajo v posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih. V prvem triletju so zaradi lažje individualizacije književnega pouka avtorji navedeni za celotno triletje, kasneje za posamezni razred. Učitelj temu seznamu doda tudi besedila po lastni izbiri. Število obravnavanih besedil naj bo primerno – učitelj naj se izogiba preveliki količini besedil, priporočeno je branje celovitih besedil (predvsem v prvem triletju) ter poglobljena šolska interpretacija odlomkov z navezovanjem na besedila v celoti.

Standardi znanj ob zaključku vzgojno-izobraževalnih obdobj in posameznih razredov so opredeljeni v

4. poglavju tega učnega načrta. Minimalni standardi znanj so zapisani s **krepkim** tiskom.

5.1.1 PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se učenci učijo uporabljati ustna in pisna besedila v različnih okoliščinah in za različne namene. Učitelj na fleksibilen in uravnotežen način kombinira sistematično spoznavanje in urjenje branja in pisanja s sporazumevalnimi dejavnostmi v smiselnih, funkcionalnih in zanimivih okoliščinah. Vse štiri sporazumevalne dejavnosti se funkcionalno prepletajo, sprva je več govorjenja in poslušanja, pozneje začetnega branja in pisanja.

Pri načrtovanju pouka učitelj upošteva, da se otrokova sporazumevalna zmožnost razvija v medsebojni povezanosti z razvojem mišljenja in znanja. Besedno sporazumevanje na slušni ali vidni ravni se v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju vseskozi povezuje tudi z nebesednim sporazumevanjem ter z drugimi predmeti. Glede na zastavljene cilje in vsebine pouka je zelo pomembno, da učitelj pri izbiri didaktičnih metod in oblik za razvijanje učenčevih sporazumevalnih, spoznavnih in ustvarjalnih zmožnosti upošteva tudi individualne značilnosti učenca. Ker so vsebine in cilji jezikovnega in književnega pouka **večinoma** opredeljeni za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje in ne več po posameznih razredih, je individualizacija pouka še posebej pomembna in smiselna, saj učitelj tako lahko usvajanje predpisanih vsebin in ciljev sproti prilagaja značilnostim, zmožnostim in hotenjem posameznega učenca.

Izbira didaktičnih metod in oblik poučevanja je odvisna od obravnavanih vsebin, v prvem obdobju osnovnošolskega izobraževanja se še posebej priporoča didaktična igra ter različne oblike sodelovalnega učenja in projektnega dela. Glede na naravo obravnavane snovi je pogosto priporočljiva tudi kombinacija frontalnega in skupinskega pouka.

V učnem načrtu je posebna pozornost namenjena poučevanju branja in pisanja. Cilj poučevanja ni le obvladovanje tekočega branja in pisanja, temveč raba pisnega jezika za sporazumevanje, razmišljanje, ustvarjanje, učenje in razvedrilo. Cilj je omogočiti vsem otrokom, da spoznajo in dosežejo višjo raven t. i. kritične pismenosti.

Učenci vstopajo v svet branja in pisanja postopoma, sistematično in individualizirano. Glede na svoje predznanje branja in pisanja ter razvite veščine, spretnosti in zmožnosti postopoma prehajajo skozi faze oziroma dejavnosti začetnega opismenjevanja. Pomembno je, da učitelj na začetku obdobja in sproti pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje/pisanje, nato pa za vsakega učenca izdela individualni načrt razvijanja zmožnosti branja in pisanja. Skladno z zahtevami v tem učnem načrtu učenci torej:

- sistematično razvijajo predopismenjevalne zmožnosti,
- če imajo oziroma potem ko imajo ustrezno razvite predopismenjevalne zmožnosti, sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja (najprej s tiskanimi črkami, nato s pisanimi),
- če imajo oziroma potem ko imajo ustrezno usvojeno tehniko branja in pisanja, sistematično razvijajo zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja preprostih besedil.

Učitelj naj bo pri začetnem opismenjevanju torej pozoren na priporočeno zaporedje usvajanja veščin in spretnosti branja in pisanja, tempo usvajanja pa naj sproti prilagaja značilnostim in

zmožnostim posameznega učenca.

Učenci naj bi **ob zaključku 2. razreda** praviloma že usvojili temeljno tehniko branja in pisanja, v 3. razredu pa branje in pisanje predvsem **utrjevali in izboljševali**.

Poleg vstopanja v svet branja in pisanja učenci v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju opravljajo še druge dejavnosti: sodelujejo v pogovorih, sprejemajo, razčlenjujejo in tvorijo neumetnostna besedila, sprejemajo, interpretirajo in poustvarjajo umetnostna besedila ter razvijajo zmožnost logičnega mišljenja, svojo poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno zmožnost.

Sprejemanje (poslušanje/branje) neumetnostnih besedil zajema naslednje dejavnosti učencev:

- a) Pred poslušanjem/branjem se pripravijo nanj.
- b) Med poslušanjem/branjem so pozorni na pomensko in izrazno stran besedila.
- c) Po poslušanju/branju sodelujejo v pogovoru o poslušanem/prebranem besedilu:
 - razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo poslušano/prebrano besedilo,
 - predstavljajo svoje doživljanje besedila in poslušanja/branja,
 - vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja (in gledanja)/branja neumetnostnih besedil in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti,
 - se pripravijo na tvorjenje govornega ali zapisanega podobnega besedila.

Tvorjenje neumetnostnih besedil (govorjenje, pisanje) pa zajema naslednje dejavnosti:

- a) Pred govorjenjem/pisanjem se pripravijo nanj.
- b) Med govornim nastopom skušajo čim bolj upoštevati načela učinkovitega govornega nastopanja, med pogovorom načela vljudnega pogovarjanja, med pisanjem pa pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila ter na estetskost zapisa.
- c) Po pogovoru/govornem nastopu sodelujejo v pogovoru o njem, predstavijo svoje občutke in vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja/govornega nastopanja in izdelajo načrt za izboljšanje te svoje zmožnosti; po pisanju primerjajo svoja besedila, jih presojujejo in izboljšujejo, predstavljajo svoje občutke ter vrednotijo svojo zmožnost pisanja besedil in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.

Pri književnem pouku učenci razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem oziroma gledanjem umetnostnih besedil in govorjenjem/pisanjem o njih. V procesu šolske interpretacije opazujejo posamezne prvine besedila in si tako ustvarjajo odziv na celotno besedilo. Ugotovitve primerjajo, utemeljujejo in ponazarjajo s sklicevanjem na besedilo. Pri tem tvorijo ustna in proti koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja tudi pisna besedila. Recepcijsko zmožnost pa razvijajo tudi s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih. Ohranja se torej t. i. komunikacijski pouk književnosti, kar pomeni, da sta v središču šolskega branja leposlovja književno besedilo in učenec, učitelj pa pri branju spodbuja prekrivanje pomenskega polja besedila (tema in predstavnost besedila) in učenčevega obzorja pričakovanj, ki izvira iz njegove zunajliterarne im medbesedilne izkušnje (doživetje v resničnosti in ob branju leposlovja).

Branje umetnostnih besedil v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju praviloma ni povezano s tematiko drugih predmetov, pač pa učencem ponuja možnost za polno literarnoestetsko doživetje. Šolska interpretacija umetnostnega besedila je priporočeni model za razvijanje bralne zmožnosti in zajema naslednje dejavnosti:

- uvodna motivacija,
- napoved besedila, umestitev in interpretativno branje,
- premor po branju,
- izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje,

- ponovno branje in nove naloge.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju so seveda dejavnosti sprejemanja (branje, poslušanje) praviloma nadrejene dejavnostim tvorjenja (govorjenje, pisanje). Med dejavnostmi sprejemanja je največ časa namenjenega poslušanju, saj otroci poslušajo (in gledajo) učiteljevo pripovedovanje in branje, radijske igre, lutkovne predstave, otroške mladinske predstave, otroške filme in risanke.

V samostojno branje literature vstopajo individualizirano in drseče, ko je njihova bralna zmožnost že avtomatizirana. Ker v učnem načrtu za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje cilji, vsebine in standardi znanj praviloma niso opredeljeni po razredih, temveč za celotno obdobje, so načela individualiziranega pristopa v celoti uresničljiva. Ob koncu prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja (predvsem v 3. razredu) učitelj izbere tudi primerna besedila za domače branje (pri tem upošteva bralne zmožnosti otrok ter besedila in bralne naloge diferencira). Šolsko branje/pripovedovanje književnosti se lahko povezuje s projektom *družinskega branja*, z metodo *dolgega branja v šoli* ter z *branjem na deževen dan* v t. i. podaljšanem bivanju; uresničuje se kot prijetno doživetje in kot metoda privzganja bralnih navad. Spoznavanje (doživljanje, razumevanje in vrednotenje) kakovostnih slikanic lahko izpeljemo kot medpredmetno povezovanje slovenščine in likovne umetnosti (literarno in likovno »branje« slikanic).

5.1.2 DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju je pouku slovenščine namenjenih 525 učnih ur. Obravnavi neumetnostnih besedil oziroma jezikovnemu pouku je namenjenih 60 odstotkov ur predmeta, obravnavi umetnostnih besedil oziroma književnemu pouku pa 40 odstotkov.

A. Jezikovni pouk

Temeljni cilj jezikovnega pouka pri slovenščini je tudi v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju razvijanje sporazumevalne zmožnosti, tj. zmožnosti sprejemanja in tvorjenja neumetnostnih besedil. Ker je ta zmožnost v veliki meri odvisna od jezikovne in slogovne zmožnosti, učenci z lastno dejavnostjo (ne pa z opisovanjem abstraktnega jezika oz. z navajanjem slovničnih/pravorečnih/pravopisnih ipd. pravil) razvijajo svojo zmožnost logičnega mišljenja ter poimenovalno, skladiščno, pravorečno, pravopisno in slogovno zmožnost ter odpravljajo najpogostejše poimenovalne, slovnične, govorne, pisne in slogovne napake. V zapisanih besedilih pa opazujejo tudi besedno-slovnično zgradbo, in sicer tako, da v njih najdejo opisano oz. z jezikoslovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino, ji določijo vlogo/pomen/obliko/slogovno vrednost ipd., jo uvrstijo v določeno kategorijo ter to uvrstitev tudi utemeljijo; tako razvijajo svojo metajezikovno zmožnost oz. pridobivajo jezikovnosistemsko znanje. Učitelj naj jih občasno usmerja k povezovanju jezikovnosistemskega znanja in spodbuja k njegovi uporabi pri učenju tujih jezikov. Povezovanje pridobljenega jezikovnosistemskega znanja naj pomaga umeščati jezikovne vsebine, ki jih učenci usvojijo, v smiselno zaokroženo celoto, ki postopoma do 9. razreda dobi dokončno strnjeno podobo. Pri tem naj skuša učitelj smiselno ločevati temeljne vsebine od manj pomembnih. Učenci s takšnim povezovanjem krepijo svojo jezikovno samozavest v slovenščini, saj so sposobni vsakdanje jezikovne probleme umeščati v enoten okvir, hkrati pa pridobivajo splošno jezikoslovno teoretično osnovo, ki jim pomaga usvajati in razumeti tuje jezike in njihove jezikovne pojave.

Učitelj/učiteljica se pri jezikovnem pouku odziva na aktualno stanje v razredu, šoli in družbi; tako aktualizira pouk in pri učencih/učenkah utrjuje zavest o smiselnosti/življenjskosti jezikovnega pouka. Pouk slovenskega jezika povezuje ne le s poukom tujega jezika, temveč tudi z drugimi šolskimi predmeti – učenci/učenke si tako uzaveščajo transkurikularno vlogo slovenščine kot učnega jezika.

Didaktično priporočljiva sistema za jezikovni pouk v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju sta predvsem celostni pouk in projektno učno delo. Izbira učne oblike je odvisna od dejavnosti in naloge, ki se uresničujeta pri pouku. Čeprav je didaktično lahko ustrezna tako frontalna (npr. poslušanje/gledanje posnetkov, učiteljev uvod v učno uro) kot individualna (npr. tiho branje, pregledovanje napak, ponovno pisanje besedila) oz. skupinska oblika dela (npr. sestavljanje miselnega vzorca), bi morali skrbeti predvsem za večji delež skupinskega dela – v manjših skupinah ali dvojicah. Učenci/učenke namreč razvijajo zmožnosti in znanje ob aktivnih oblikah učenja, kot so sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje. Tako dejavno razvijajo svojo zmožnost dvosmernega sporazumevanja (npr. razpravljajo o problemu, usklajujejo mnenja, oblikujejo skupno mnenje, ga predstavijo drugim in ga zagovarjajo). Učitelj/učiteljica spodbuja učence/učenke k izražanju svojih želja/pričakovanj/izkušenj/znanja/mnenj – pri tem vedno poskrbi za strpno in varno vzdušje v skupini.

Učenci/učenke nadgrajujejo svojo **zmožnost dvosmernega sporazumevanja (tj. pogovarjanja in dopisovanja)** tudi z naslednjimi priporočenimi načrtnimi in vodenimi dejavnostmi ob sprejemanju vzornih pogovorov in dopisov:

- a) Pred poslušanjem (gledanjem) vzročnega pogovora oz. pred branjem vzorčnega dopisa
- pripovedujejo o svojih izkušnjah z dano vrsto pogovora/dopisa,
 - izražajo svoje predvidevanje o okoliščinah, ki so sprožile pogovor/dopis, o namenu sogovorcev/dopisovalcev, o poteku pogovarjanja/dopisovanja, o učinku oz. posledicah pogovora/dopisa,
 - izražajo svoje predznanje o temeljnih načelih ustreznega pogovarjanja/dopisovanja in o značilnostih dane vrste pogovora/dopisa,
 - se pripravijo na kritično sprejemanje vzročnega pogovora/dopisa – povedo, na kaj bodo pozorni med poslušanjem (gledanjem) pogovora oz. med branjem dopisa.
- b) Med poslušanjem (gledanjem) vzročnega pogovora so pozorni na okoliščine, na potek, na namen obeh sogovorcev, na temo in vsebino pogovora, na besedno in nebesedno govorico sogovorcev, na zaključek/učinek pogovora.

Med branjem vzorčnega dopisa pa so pozorni na njegovo zgradbo, obliko in vsebino.

- c) Po poslušanju (gledanju) vzorčnega pogovora
- vrednotijo njegovo razumljivost in zanimivost ter utemeljijo svoje mnenje,
 - vrednotijo vljudnost obeh sogovorcev in utemeljijo svoje mnenje,
 - vrednotijo ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja in utemeljijo svoje mnenje,
 - določijo okoliščine pogovarjanja (npr. pobudnega in vodilnega sogovorca, družbeno/hierarhično razmerje med sogovorcema),
 - določijo namen pobudnega/vodilnega sogovorca,
 - povzamejo temo in bistvene podatke,
 - povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste pogovora,
 - povzamejo temeljna načela ustreznega pogovarjanja,
 - pripravijo se na sodelovanje v dani vrsti pogovora – izberejo si sogovorca, z njim določijo okoliščine, namen, temo in vsebino ter okvirni potek pogovora,
 - s sošolcem ali z drugim sogovorcem odigrajo pogovor dane vrste (pri tem upoštevajo njegovo značilno zgradbo in načela ustreznega pogovarjanja),
 - sodelujejo v pogovoru o odigranem pogovoru -- vrednotijo svoje in druge pogovore, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
 - vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

Po branju vzorčnega dopisa

- vrednotijo njegovo razumljivost in utemeljijo svoje mnenje,
- vrednotijo vljudnost pisca in utemeljijo svoje mnenje,
- določijo okoliščine dopisovanja (npr. sporočevalca, naslovnika, kraj in čas pisanja, tudi družbeno/hierarhično razmerje med sporočevalcem in naslovnikom) ter povedo, iz česa so jih prepoznali,

- določijo sporazumevalno vlogo sporočevalca (tj. ali daje pobudo ali se odziva), utemeljijo svoje mnenje in tvorijo »pred- oz. pozgodbo«,
- določijo namen sporočevalca in povedo, iz česa so ga prepoznali,
- povzamejo temo in bistvene podatke (npr. v obliki miselnega vzorca)¹,
- predstavijo značilne besedne in nebesedne prvine iz danega dopisa in njihovo vlogo,
- povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste dopisa,
- povzamejo temeljna načela ustreznega dopisovanja,
- pripravijo se na pisanje dopisa iste vrste – izberejo si naslovnika, temo in vsebino ter si izdelajo »načrt« (npr. v obliki miselnega vzorca ali dispozicijskih točk),
- pišejo osnutek dopisa, tj. pretvarjajo »načrt« v besedilo -- pri tem upoštevajo značilnosti dane vrste dopisov in načela ustreznega dopisovanja,
- preberejo svoj osnutek, poiščejo napake in jih odpravijo,
- napišejo popravljeni dopis,
- primerjajo svoje dopise, jih vrednotijo, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
- vrednotijo svojo zmožnost dopisovanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

Poleg zmožnosti dvosmernega sporazumevanja se pri jezikovnem pouku razvija tudi zmožnost enosmernega sporazumevanja; ta se vedno začne s sprejemanjem (poslušanjem ali branjem) vzorčnega enogovornega besedila in se načeloma nadaljuje s tvorjenjem besedila iste vrste. Vključuje pa naslednje priporočene dejavnosti učencev/učenk:

- a) Pred sprejemanjem (poslušanjem/branjem)² vzorčnega besedila sodelujejo v vodenem pogovoru
- o temi vzorčnega besedila,
 - o svojih izkušnjah z dano besedilno vrsto,
 - o značilnostih dane besedilne vrste,
 - o svojih pričakovanjih do vzorčnega besedila,
 - o načelih učinkovitega poslušanja/branja enogovornih besedil,
 - o strategijah poslušanja/branja enogovornih besedil,
 - o tem, na kaj bodo pozorni med poslušanjem/branjem vzorčnega besedila.
- b) Med sprejemanjem (poslušanjem/branjem) vzorčnega besedila so pozorni na pomensko in tvarno stran besedila (npr. na nebesedna ponazorila in nebesedne spremljevalce govorenja/pisanja). Če želijo, besedilo še enkrat poslušajo/preberejo.
- c) Po sprejemanju (poslušanju/branju) vzorčnega besedila
- vrednotijo njegovo razumljivost, zanimivost, resničnost, aktualnost, uporabnost, živost in ustreznost ter utemeljijo svoje mnenje,
 - poročajo o svoji strategiji poslušanja oz. branja vzorčnega besedila,
 - povzamejo temeljna načela uspešnega poslušanja oz. branja enogovornih besedil,
 - določijo okoliščine nastanka vzorčnega besedila in povedo, iz česa so jih prepoznali,
 - določijo namen sporočevalca in povedo, iz česa so ga prepoznali,
 - povzamejo temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke ter jih strukturirajo v obliki miselnega vzorca, preglednice, dispozicijskih točk ipd.,
 - obnovijo besedilo,
 - predstavijo vlogo nebesednih prvin,
 - povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti tistih besedil, ki jih bodo kasneje tudi tvorili,
 - vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja/branja enogovornih besedil in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.
 - pripravijo se na tvorjenje besedila iste vrste (gl. razdelek Vsebine) – sodelujejo v

vodenem pogovoru o načelih učinkovitega govornega nastopanja/pisanja »spisov« in o strategijah tvorjenja enogovornih besedil, nato si izberejo temo, določijo vsebino in si izdelajo »načrt« (npr. v obliki miselnega vzorca, preglednice idr.),

- pišejo osnutek besedila, tj. pretvarjajo »načrt« v besedilo -- pri tem upoštevajo značilnosti dane besedilne vrste,
- preberejo svoj osnutek, poiščejo napake in jih odpravijo,
- napišejo popravljeno besedilo oz. pisno podlago za govorni nastop,
- oddajo zapisano besedilo oz. govorno nastopijo,
- primerjajo zapisana besedila/govorne nastope, jih vrednotijo, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
- poročajo s svoji strategiji tvorjenja besedila,
- vrednotijo svojo zmožnost pisanja »spisov« oz. govornega nastopanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali.

1 Zmožnost povzemanja teme, potem/ključnih besed in bistvenih podatkov v strukturirani obliki (npr. kot miselni vzorec, preglednica, dispozicijske točke) in izdelave »načrta« za besedilo (v obliki miselnega vzorca, preglednice ipd.) razvija učenec/učenka postopoma in zelo individualizirano; pri tem ga na začetku vodi učitelj/učiteljica s sistematičnim frontalnim ponazarjanjem nastajanja miselnega vzorca/preglednice ipd.

2 Branje in poslušanje (z gledanjem) naj bosta čim bolj enakovredno zastopana, prav tako pisanje in govorno nastopanje.

Opozorilo za branje:

Učitelj naj na začetku 2. VIO in tudi sproti pri vsakem učencu/učenki preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje, nato pa naj za vsakega učenca izdela individualni načrt razvijanja in nadgrajevanja zmožnosti branja. Če želi, da bi učenci v večji meri avtomatizirali tehniko branja, da bi dobro razumeli prebrano besedilo in razvili zmožnost fleksibilnega branja različnega gradiva, naj uporablja metode in oblike učinkovitega poučevanja, npr. bralne učne strategije.

B. Književni pouk

Književni pouk tudi v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju temelji na komunikacijskem modelu književne vzgoje, katere glavni cilj je ohranjanje učenčevih interesov za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter razvijanje zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom.

Pri književnem pouku učenci namreč razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem oziroma gledanjem umetnostnih besedil in govorjenjem/pisanjem o njih ter s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih. V procesu šolske interpretacije besedila razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil, literarno besedilo razčlenjujejo, po razčlenjevanju pa sintetizirajo spoznanja o besedilu ter izražajo vrednostne sodbe o njem in jih utemeljijo. Posamezna književna besedila tudi medsebojno primerjajo in vrednotijo. Recepcijsko zmožnost razvijajo tudi s tvorjenjem poustvarjalnih besedil ob umetnostnih besedilih. Kot najprimernejša metoda dela se tudi tukaj priporoča šolska interpretacija umetnostnega besedila, ki zajema naslednje dejavnosti:

- uvodna motivacija,
- napoved besedila, umestitev in interpretativno branje,
- premor po branju,
- izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje,

- ponovno branje in nove naloge.

Šolsko branje (in književna vzgoja sploh) mora ostati tudi v drugem triletju osredinjeno na učenca, kar pomeni, da je najpomembnejša učiteljeva naloga posredovati/ohraniti otrokovo prepričanje, da se človek v književnosti srečuje predvsem/tudi s samim seboj, kar je namreč najmočnejša motivacija za branje leposlovja sploh.

Učenci ob srečevanju z umetnostnim besedilom razvijajo vse štiri sporazumevalne dejavnosti. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo in so usmerjeni k istim ciljem. Ob prvem stiku z besedilom naj učitelj učencem prozo in dramatiko pripoveduje, pesem pa deklamira, šele nato pa prebere. Sledi individualno branje učencev.

Izbira metod in oblik dela je prepuščena učitelju, ta pa jo prilagaja naravi umetnostnega besedila in interesom ter nagnjenjem svojih učencev. V fazi interpretacije besedila se tako metoda pogovora lahko kombinira z metodo usmerjenega tihega branja, zelo učinkovita pa je tudi igra vlog ali metoda glasnega branja izbranih delov besedila. Na stopnji poglobljanja doživetja pa učenci govorno in pisno, tj. s pomočjo risbe ali dramatizacije, poustvarjajo literarno besedilo in ustvarjajo svoje, književnemu besedilu analogne domišljjske svetove. Učitelj naj bo pozoren tudi na pridobivanje literarnovednega znanja, ki naj bo v funkciji učenčevega poglobljenega doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil.

Število pri pouku obravnavanih književnih besedil naj bo **smiselno: izbrana besedila naj se obravnavajo poglobljeno, lahko tudi z metodo večkratnega (kritičnega) branja**; besedila izbirajo učitelj in učenci. Učenci doma v posameznem šolskem letu preberejo **najmanj 3** čim bolj raznovrstna književna besedila; za četrto domače branje štejemo tudi besedilo, ki ga pri pouku obravnavamo po metodi dolgega branja. **Za učence z bolj razvito bralno zmožnostjo lahko učitelj strokovno avtonomno predlaga tudi več besedil za domače branje.** Učiteljeve uvodne motivacije, usmeritve, oblike in metode dela naj pri učencih sprožajo doživljanje in domišljjsko sodelovanje pri oblikovanju **domišljjskih** predstav prvin branega književnega besedila ter vodijo k poglobljanju njihove recepcijske zmožnosti.

5.1.3 TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

Predmetu slovenščina je v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole namenjenih 406,5 ur. Tako kot v drugem VIO je tudi v tretjem jezikovnemu pouku namenjenih 60 odstotkov učnih ur, književnemu pa 40 odstotkov.

A. Jezikovni pouk

Razvijanje sporazumevalne zmožnosti je temeljni cilj jezikovnega pouka tudi v tretjem vzgojno-izo-braževalnem obdobju osnovnošolskega izobraževanja. Učenci/učenke razvijajo zmožnost dvo- in enosmernega sporazumevanja, torej pogovarjanja in dopisovanja, poslušanja, branja in pisanja enogovornih besedil ter govornega nastopanja. Pri pogovarjanju, dopisovanju, govornem nastopanju in pisanju »spisov« se navajajo na to, da je tvorjenje besedila načrtovano dejanje, pri katerem je treba upoštevati naslovnika, obvladati temo, o kateri se pogovarja/govori/piše, in poimenovalne možnosti ter zakonitosti jezika, s katerim se naslovníku kaj sporoča. Pri poslušanju/branju pa se navajajo na kritično sprejemanje besedil ter na utemeljevanje svojega mnenja o njih; zapisano besedilo razčlenjujejo ne le okoliščinsko, naklonsko in pomensko, temveč tudi besedno-slovnično – to pomeni, da zapisanim besedilom (povedim) določajo tudi povedno, stavčno in stavčnočlensko zgradbo, besedam pa pomen, stilno vrednost in obliko ter jih uvrščajo v ustrezne skupine, ki jih poimenujejo z jezikoslovnimi izrazi in jim določajo temeljne slovnične značilnosti. Tako

dejavno in procesno razvijajo svojo metajezikovno zmožnost oz. pridobivajo jezikovnosistemsko znanje; učitelj naj jih občasno usmerja k povezovanju jezikovnosistemskega znanja in spodbuja k njegovi uporabi pri učenju tujih jezikov. Povezovanje pridobljenega jezikovnosistemskega znanja naj pomaga umeščati jezikovne vsebine, ki jih učenci usvojijo, v smiselno zaokroženo celoto, ki postopoma do 9. razreda dobi dokončno strnjeno podobo. Pri tem naj skuša učitelj smiselno ločevati temeljne vsebine od manj pomembnih. Učenci s takšnim povezovanjem krepijo svojo jezikovno samozavest v slovenščini, saj so sposobni vsakdanje jezikovne probleme umeščati v enoten okvir, hkrati pa pridobivajo splošno jezikoslovno teoretično osnovo, ki jim pomaga usvajati in razumeti tuje jezike in njihove jezikovne pojave.

Razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja (tj. pogovarjanja in dopisovanja) vsebuje naslednje priporočene dejavnosti ob sprejemanju vzorčnih pogovorov in dopisov:

- a) Učenci/učenke pred poslušanjem (gledanjem) vzorčnega pogovora oz. pred branjem vzorčnega dopisa
- izražajo svoje predznanje o značilnostih dane vrste pogovora/dopisa in o temeljnih načelih ustreznega pogovarjanja/dopisovanja,
 - pripovedujejo o svojih izkušnjah z dano vrsto pogovora/dopisa,
 - se pripravijo na kritično sprejemanje vzročnega pogovora/dopisa – povedo, na kaj bodo pozorni med poslušanjem (gledanjem) pogovora oz. med branjem dopisa.
- b) Med poslušanjem (gledanjem) vzročnega pogovora so pozorni na okoliščine, na potek, na namen obeh sogovorcev, na temo in vsebino pogovora, na besedno in nebesedno govorico sogovorcev, na zaključek/učinek pogovora.
- Med branjem vzorčnega dopisa pa so pozorni na njegovo zgradbo, obliko in vsebino.
- c) Po poslušanju (gledanju) vzorčnega pogovora
- vrednotijo upoštevanje načel uspešnega pogovarjanja pri obeh sogovorcih, njuno vljudnost, koherentnost pogovora in ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja ter utemeljijo svoje mnenje,
 - določijo okoliščine pogovarjanja (npr. pobudnega in vodilnega sogovorca, čustveno in družbeno/hierarhično razmerje med sogovorcema),
 - določijo prevladujoči namen pobudnega/vodilnega sogovorca,
 - povzamejo temo in bistvene podatke,
 - poročajo o pogovoru,
 - določijo vrsto pogovora in utemeljijo svojo določitev,
 - povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste pogovora,
 - primerjajo dano vrsto pogovorov z drugimi vrstami in predstavijo svoje ugotovitve,
 - primerjajo istovrstne uradne pogovore z neuradnimi in predstavijo svoje ugotovitve,
 - povzamejo temeljna načela ustreznega pogovarjanja,
 - pripravijo se na sodelovanje v dani vrsti pogovora – izberejo si sogovorca, z njim določijo okoliščine, temo in vsebino ter okvirni potek pogovora,
 - s sošolcem ali z drugim sogovorcem odigrajo pogovor dane vrste (pri tem upoštevajo njegovo značilno zgradbo in načela ustreznega pogovarjanja),
 - sodelujejo v pogovoru o odigranem pogovoru -- vrednotijo svoje in druge pogovore, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
 - vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
 - vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost pogovarjanja ter na svoje poznavanje značilnosti dane vrste pogovora.

Po branju vzorčnega dopisa

- vrednotijo oblikovanost, ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost dopisa ter

- utemeljijo svoje mnenje,
- določijo okoliščine dopisovanja (npr. sporočevalca, naslovnika, kraj in čas pisanja, tudi družbeno/hierarhično razmerje med sporočevalcem in naslovnikom) ter povedo, iz česa so jih prepoznali,
- določijo sporazumevalno vlogo sporočevalca (tj. ali daje pobudo ali se odziva) in utemeljijo svojo določitev,
- določijo prevladujoči namen sporočevalca in povedo, iz česa so ga prepoznali,
- povzamejo temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke (npr. v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk ipd.),
- obnovijo dopis,
- določijo vrsto dopisa in utemeljijo svojo določitev,
- povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste dopisa,
- primerjajo dano vrsto dopisov z drugimi vrstami in predstavijo svoje ugotovitve,
- primerjajo istovrstne uradne dopise z neuradnimi in predstavijo svoje ugotovitve,
- povzamejo temeljna načela ustreznega dopisovanja,
- pripravijo se na pisanje dopisa iste vrste – izberejo si naslovnika, temo in vsebino ter si izdelajo »načrt« (npr. v obliki miselnega vzorca ali dispozicijskih točk),
- pišejo osnutek dopisa, tj. pretvarjajo »načrt« v besedilo -- pri tem upoštevajo značilnosti dane vrste dopisov in načela ustreznega dopisovanja,
- preberejo svoj osnutek, poiščejo napake in jih odpravijo,
- napišejo popravljeni dopis,
- primerjajo svoje dopise, jih vrednotijo, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
- vrednotijo svojo zmožnost dopisovanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost dopisovanja ter na svoje poznavanje značilnosti dane vrste dopisa.

Poleg zmožnosti dvosmernega sporazumevanja se pri jezikovnem pouku razvija tudi zmožnost enosmernega sporazumevanja; ta se vedno začne s sprejemanjem (poslušanjem ali branjem) vzorčnega enogovornega besedila in se načeloma nadaljuje s tvorjenjem besedila iste vrste. Vključuje pa naslednje priporočene dejavnosti učencev/učenk:

- a) Pred sprejemanjem (poslušanjem/branjem)¹ vzorčnega besedila sodelujejo v vodenem pogovoru
 - o načelih učinkovitega poslušanja/branja enogovornih besedil,
 - o značilnostih dane besedilne vrste,
 - o strategijah poslušanja/branja dane besedilne vrste,
 - o svojih izkušnjah z dano besedilno vrsto,
 - o temi vzorčnega besedila,
 - o svojih pričakovanjih do vzorčnega besedila,
 - o tem, na kaj bodo pozorni med poslušanjem/branjem vzorčnega besedila.
- b) Med poslušanjem vzorčnega besedila so pozorni na pomensko in stvarno stran besedila (npr. na nebesedna ponazorila in nebesedne spremljevalce govorjenja), med branjem pa tudi na jezikovno stran. Uporabljajo razne strategije poslušanja oz. branja (si zapisujejo oz. podčrtajo/izpisujejo bistvene podatke). Če želijo, besedilo še enkrat poslušajo/preberejo in si dopolnijo svoje zapiske oz. izpiske.
- c) Po sprejemanju (poslušanju/branju) vzorčnega besedila
 - vrednotijo njegovo razumljivost, zanimivost, resničnost, aktualnost, uporabnost, živost in ustreznost ter utemeljijo svoje mnenje,
 - poročajo o svoji strategiji poslušanja oz. branja vzorčnega besedila, jo primerjajo s

- strategijami sošolcev/sošolk in spoznavajo nove,
- določijo okoliščine nastanka vzorčnega besedila in povedo, iz česa so jih prepoznali,
 - določijo prevladujoči namen sporočevalca in povedo, iz česa so ga prepoznali,
 - uredijo si svoje zapiske oz. izpiske -- temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke povzamejo z miselnim vzorcem, preglednico, dispozicijskimi točkami ipd.,
 - obnovijo besedilo,
 - predstavijo vlogo nebesednih prvin,
 - določijo vrsto besedila in utemeljijo svojo določitev,
 - povzamejo zgradbene in jezikovne značilnosti tistih besedil, ki jih bodo kasneje tudi tvorili,
 - primerjajo dano vrsto besedil z drugimi vrstami in predstavijo svoje ugotovitve,
 - vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja/branja enogovornih besedil in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
 - vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost kritičnega poslušanja/branja enogovornih besedil ter na poznavanje značilnosti dane besedilne vrste,
 - pripravijo se na tvorjenje besedila iste vrste (gl. razdelek Vsebine) – sodelujejo v vodenem pogovoru o načelih učinkovitega govornega nastopanja/pisanja »spisov« in o strategijah tvorjenja enogovornih besedil; nato si izberejo temo, določijo vsebino, uporabljajo razne vire in iščejo potrebne podatke; izdelajo si »načrt« za besedilo (npr. v obliki miselnega vzorca, preglednice idr.),
 - »načrt« pretvarjajo v besedilo -- pri tem upoštevajo značilnosti dane besedilne vrste,
 - preberejo svoj osnutek, poiščejo napake in jih odpravijo,
 - napišejo popravljeno besedilo oz. pisno podlago za govorni nastop,
 - oddajo zapisano besedilo oz. govorno nastopijo,
 - primerjajo zapisana besedila/govorne nastope, jih vrednotijo, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo popravke/izboljšave,
 - poročajo o svoji strategiji govornega nastopanja oz. pisanja »spisa«, jo primerjajo s strategijami sošolcev/sošolk in spoznavajo nove,
 - vrednotijo svojo zmožnost pisanja »spisov« oz. govornega nastopanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali,
 - vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja »spisov«.

Ker je sporazumevalna zmožnost v veliki meri odvisna od jezikovne in slogovne zmožnosti, učenci/ učenke sistematično razvijajo tudi svojo zmožnost logičnega mišljenja ter poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno in slogovno zmožnost ter odpravljajo svoje in tuje poimenovalne, skladijske, pravorečne, pravopisne in slogovne napake. Ob tem povezujejo svoje jezikovnosistemsko znanje z naslednjimi dejavnostmi:

- analizirajo jezikovne napake s pomočjo umeščanja posameznega problema v enoten jezikovnosistemski okvir,
- določajo oblikoslovne, skladijske ter pravopisne in druge značilnosti (izbranih) besed, besednih zvez ali stavkov v izbranem besedilu ali povedi,
- utemeljujejo pravopis težjih oblikoslovnih ali besedotvornih besednih oblik s pomočjo jezikovnosistemskih zakonitosti (npr. stric > stričev: o > e za c, j, č, ž, š),
- povzamejo osnovne značilnosti določenega jezikoslovnega pojma (npr. kaj lahko določimo samostalniku, katere vrste odvisnih stavkov poznamo itd.),
- primerjajo oblikoslovne, skladijske in pravopisne značilnosti istega besedila v slovenščini in tujem jeziku.

Jezikovni pouk se povezuje z aktualnim stanjem v razredu, šoli in družbi, z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri jezikovnih, naravoslovnih in družboslovnih predmetih. Prav zato je didaktično priporočljivo projektno učno delo.

Izbira učne oblike je seveda odvisna od ciljev učne ure. Zato je pri pouku slovenščine didaktično ustrezna tako frontalna (npr. poslušanje/gledanje posnetkov, učiteljev uvod v učno uro) kot individualna (npr. tiho branje, pregledovanje napak, ponovno pisanje besedila) oz. skupinska oblika dela (npr. sestavljanje miselnega vzorca, povzetkov). Posebna pozornost naj bo namenjena delu v manjših skupinah ali dvojicah, npr. sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem, problemsko učenje.

Učitelj/učiteljica naj spodbuja učence/učenke k izražanju svojih želja/pričakovanj/izkušenj/potreb/mnenj/znanja; pri tem naj poskrbi za strpno in varno vzdušje v razredu.

Vsebine in cilji niso omejeni na obravnavo po razredih, zato jih učitelj/učiteljica lahko po lastni presoji obravnava tudi strnjeno. Izbirnost ni omejena samo na besedilne vrste, temveč je razširjena tudi na sporazumevalne dejavnosti ob obravnavi posameznih besedilnih vrst. Izbirnost v učnem načrtu učitelju omogoča učinkovito individualizacijo in diferenciacijo pouka.

I Branje in poslušanje (z gledanjem) naj bosta čim bolj enakovredno zastopana, prav tako pisanje in govorno nastopanje.

B. Književni pouk

Tudi v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se ohranja komunikacijski model književnega pouka, saj je izhodišče obravnave prav književno besedilo. Receptijsko zmožnost pri književnem pouku učenci razvijajo z branjem/poslušanjem/gledanjem umetnostnih besedil in govorjenjem/pisanjem o njih ter s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih. Kot najprimernejša metoda dela se tudi tukaj priporoča šolska interpretacija umetnostnega besedila, ki zajema naslednje dejavnosti: uvodna motivacija; napoved besedila, umestitev in interpretativno branje; premor po branju; izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje; ponovno branje in nove naloge.

Učenci ob srečevanju z umetnostnim besedilom razvijajo vse štiri sporazumevalne dejavnosti. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo in so usmerjeni k istim ciljem. Izbira metod in oblik dela je prepuščena učitelju, ta pa jo prilagaja naravi umetnostnega besedila in interesom ter nagnjenjem svojih učencev. Učitelj naj bo pozoren tudi na pridobivanje literarnovednega znanja, ki naj bo v funkciji učenčevega poglobljenega doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil. Izbira književnih besedil za uresničevanje ciljev književnega pouka je, razen obveznih besedil in avtorjev, prepuščena presoji učitelja, ki najbolj pozna svoje učence, njihove zmožnosti, interese in obzorje pričakovanj.

Primarno merilo za izbiro umetnostnih besedil sta literarna kakovost ter primernost učenčevi stopnji osebnostnega in bralnega razvoja, ne pa zunajliterarnim vzgojnim ciljem. Vsebinski del predmetnega učnika obsega dela iz mladinske in nemladinske književnosti ter književnodidaktično osmišljeno tudi primere trivialne književnosti. Upošteva načela književne kakovosti ima elitna književnost izrazito prednost pred trivialno. V središču so besedila iz slovenske književnosti, mednje pa je vključen preišljen izbor temeljnih del

svetovne književnosti, ki domača umešča v širši kontekst. Osrednje vsebine so dela klasikov, dopolnjujejo pa jih naslovi iz sodobne književnosti.

Raznovrstnost besedil se kaže tudi v ustrezni zastopanosti vseh treh književnih zvrsti, kar morajo upoštevati tudi učitelji pri načrtovanju dela. Število obravnavanih književnih besedil naj letno ne presega 20.

Učenci doma v posameznem šolskem letu preberejo od tri do pet, **boljši pa lahko po presoji učitelja tudi več** čim bolj raznovrstnih književnih besedil. Učiteljeve uvodne motivacije, usmeritve, oblike in metode dela naj sprožijo njihovo doživljanje in domišljjsko sodelovanje pri oblikovanju **domišljjskih** predstav prvin branega književnega besedila ter vodijo k poglobljanju njihove recepcijske zmožnosti.

V povezavi s poukom književnosti spremljajo učenci tudi zgodovino slovenskega jezika.

5.2 INDIVIDUALIZACIJA IN DIFERENCIACIJA POUKA

Učencem glede na zmožnosti in druge posebnosti prilagajamo pouk slovenščine tako v fazah načrtovanja, organizacije in izvedbe kot tudi v procesu preverjanja in ocenjevanja znanja. Izvaja se kot notranja, fleksibilna ali delna zunanja diferenciacija v obstoječih izvedbenih oblikah. Pri tem smo še posebej pozorni na specifične skupine in posameznike; vzgojno-izobraževalno delo temelji na konceptih, smernicah in navodilih, sprejetih na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje:

- Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci
- Koncept dela z učenci z učnimi težavami
- Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo
- Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah

Prilagoditve učitelj vnaprej pripravi in načrtuje. Večina prilagoditev je didaktičnih in so sestavni del poučevanja, ki upošteva razlike med učenci (osredinjenost na učenca) in enake možnosti. Poleg didaktičnih pristopov je možno diferencirati tudi vsebine (besedila), cilje (obvezni, izbirni), samostojnost oz. vodenost pri delu, pripomočke, vire, domače naloge in domače branje. Končni cilj individualizacije in diferenciacije je optimalni razvoj zmožnosti vsakega posameznega učenca.

5.3 MEDPREDMETNE POVEZAVE

Predmet slovenščina se preko sporazumevalnih in drugih dejavnosti učencev/učenk ter preko tem in vsebin obravnavanih besedil povezuje z vsemi predmetnimi področji. K temu prispeva tudi dejstvo, da slovenščina v Republiki Sloveniji ni le učni predmet, temveč tudi učni jezik.

V osnovni šoli v vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih besedno sporazumevanje, najsi bo na slušni ali vidni ravni, vseskozi povezujemo tudi z nebesednim (likovnim, gibalnim, glasbenim, pozneje tudi z računalniškim opismenjevanjem itd.). V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se tako slovenščina z vsebinami in z razvijanjem sporazumevalnih

dejavnosti učencev tesno povezuje z drugimi predmeti, npr. s spoznavanjem okolja, z matematiko, glasbeno in likovno vzgojo. Nekateri cilji pouka slovenščine so povezani z uporabo knjižnice in vključujejo spodbujanje informacijske pismenosti; pri tvorjenju in razumevanju neumetnostnih besedil v smiselnih in funkcionalnih okoliščinah pa je v prvem triletju možno udejanjati tudi cilje okoljske vzgoje, prometne in poklicne vzgoje, varovanja in spodbujanja telesnega in duševnega zdravja. Razvijanje kulturne zavesti je prav gotovo eden izmed ciljev, ki se nadgrajujejo v vseh letih osnovnošolskega izobraževanja.

V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se pri obravnavi neumetnostnih besedil predmet povezuje z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri naravoslovnih in družboslovnih predmetih; učenci namreč govorijo/pišejo prikazovalna besedila o sebi in svojem družbenem oziroma naravnem okolju ter poslušajo/berejo in razčlenjujejo poljudnoznanstvena besedila, ob tem pa tudi nebesedne dele teh besedil, kot so preglednice, grafikoni ipd. **Opozoriti velja na povezovanje slovenščine s poukom tujih jezikov od prvega obdobja dalje pri pridobivanju strategij sprejemanja in tvorjenja besedil, še posebej pa na možnosti, ki jih odpira opazovanje tujih jezikov s pomočjo jezikoslovnega znanja, pridobljenega pri pouku slovenščine.** V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju predmet slovenščina vsebuje tudi prvine medijske vzgoje – učenci namreč poslušajo in berejo propagandna medijska besedila.

Pouk književnosti oziroma **obravnava umetnostnih besedil** se ob povezovanju z glasbeno, likovno in plesno vzgojo v 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju povezuje z družbeno-humanističnimi predmeti, samo v 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju pa tudi z izbirnimi predmeti (npr. z retoriko, šolskim novinarstvom ipd).

Splošni cilji predmeta tudi v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju vključujejo medpredmetne vsebine, kot so **domovinska vzgoja** in državljanska kultura, knjižnično informacijsko znanje, IT (razvijanje digitalnih zmožnosti), kulturna vzgoja, okoljska vzgoja, vzgoja za zdravje, vzgoja potrošnika, poklicna orientacija, prometna vzgoja itd.

Na ravni vključevanja medpredmetnih vsebin je v tem učnem načrtu posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti učencev/učenk. Učenci/učenke uporabljajo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in pri komunikaciji (dejavnem stiku) z literaturo, in sicer:

- pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil,
- kot podporo kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti,
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij. Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe in internet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.

Poudarjena je tudi kulturna vzgoja, saj kot osrednji element vseživljenjskega učenja bistveno prispeva k celovitemu razvoju osebnosti vsakega posameznika ter sooblikuje človekovo kulturno zavest in izražanje. Učencem/učenkam omogoča razumevanje pomena in spoznavanje kulture lastnega naroda ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi. Spodbuja tudi spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog.

Medpredmetne povezave se lahko izvedejo v različne namene in na različne načine, npr. kot motivacija, nadgradnja obstoječega znanja, oblikovanje avtentičnih nalog, projektni dan ipd.

Uresničevanje medpredmetnih povezav (tudi po vertikali) pa je odvisno od povezovanja učiteljev vseh predmetnih področij in načrtovanja povezav na treh ravneh – na ravni šole, na ravni strokovnih aktivov in posameznih učiteljev/učiteljic.

Cilj povezovanja predmetov je torej globalni pristop, ki spodbuja t. i. celostno učenje in poučevanje. Medpredmetno povezovanje zato lahko poteka na ravni vsebin (npr. tema protestantizma v okviru projektnega tedna), na ravni procesnih znanj (npr. iskanje virov kot spretnost, ki pride v poštev pri vseh predmetih) ter na konceptualni ravni (npr. poglobljanje razumevanja istih pojmov pri različnih predmetih).

5.4 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Učitelj najprej preveri učenčevo predznanje, nato učenca vodi in ugotavlja, kako dobro dosega cilje. Učencu daje povratne informacije, spodbuja samovrednotenje doseganja ciljev in standardov znanja, pomaga mu načrtovati delo in razvija zmožnost učenja učenja. Učitelj preverja učenčevo doseganje ciljev med usvajanjem novih ciljev ter po zaključenem učnem sklopu in pred ocenjevanjem.

Poučevanje je tesno povezano s preverjanjem in ocenjevanjem znanja, saj učitelj ocenjuje tisto, kar je učenec usvojil v procesu učenja in poučevanja. Učenec mora poznati kriterije ocenjevanja. Učitelj ocenjuje doseganje ciljev in standardov znanja, v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa ocenjuje, kako učenec napreduje glede na opredeljene cilje oziroma standarde znanja. Preverjanje in ocenjevanje je ustno in pisno, npr. branje umetnostnih in neumetnostnih besedil, pisni izdelki, ustni odgovori, govorni nastopi in druge oblike.

A. JEZIK

Učitelj ugotavlja in vrednoti, v kolikšni meri učenci dosegajo cilje in standarde znanja pri jezikovnem pouku. Učitelj torej preverja in ocenjuje učenčevo sporazumevalno zmožnost, to je zmožnost sprejemanja in tvorjenja različnih besedil. Skladno s cilji in standardi znanj v učnem načrtu preverja in ocenjuje učenčevo zmožnost poslušanja, govorjenja, branja in pisanja tistih besedilnih vrst, ki so določene z učnim načrtom. Ob različnih besedilih vrednoti učenčevo poimenovalno, skladijsko, pravopisno, slogovno in metajezikovno zmožnost, ob govornem nastopanju in pogovarjanju pa še učenčevo pravorečno zmožnost in zmožnost nebesednega sporazumevanja.

B. KNJIŽEVNOST

Pri pouku književnosti učenec ves čas razvija svojo recepcijsko zmožnost, zato morata učitelj in učenec v procesu izobraževanja z različnimi pristopi spremljati in preverjati razvijanje te zmožnosti. Ob tem skupaj ugotavljata učenčev napredek in načrtujeta nadaljnje delo.

Učitelj preverja in ocenjuje učenčevo zmožnost književnega branja/recepcijsko zmožnost, tako da vrednoti učenčeve odgovore, s katerimi ta v skladu s cilji in standardi znanja v učnem načrtu dokazuje zmožnost samostojnega razumevanja, vrednotenja književnega besedila in medbesedilnega primerjanja književnih besedil.

Učitelj vrednoti učenčevo tvorjenje/(po)ustvarjanje ob umetnostnem besedilu, tako da vrednoti izbrano (skupna izbira učitelja in učenca) učenčevo pisanje, interpretativno branje in govorni nastop glede na cilje in standarde v učnem načrtu (tudi ob bralnih nalogah, povezanih s samostojnim domačim branjem).

5.5 INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA ⁵

Razvijanje digitalne zmožnosti se povezuje z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, tj. zmožnosti sprejemanja (poslušanja/gledanja in branja) in tvorjenja (govorjenja in pisanja) raznih besedil. Digitalna zmožnost vključuje zavestno in kritično rabo informacijskih tehnologij pri opravljanju šolskih in izvenšolskih obveznosti. Podprta je z rabo informacijskih spretnosti v okviru informacijske tehnologije, tj. z rabo računalnika in druge razpoložljive tehnologije, da bi pridobili, ovrednotili, shranili, tvorili/oblikovali, predstavljali in izmenjevali informacije in da bi komunicirali in sodelovali na medmrežju (Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih zmožnostih za vseživljenjsko učenje/izobraževanje 2006).

Če je možno, naj učenci do tehnologije dostopajo po sistemu 1:1 (vsak učenec uporablja svojo napravo).

Rabo IKT načrtujemo za uresničevanje učnih ciljev pri pouku slovenščine, za vzpodbujanje aktivnosti učencev, za njihovo motivacijo ter za digitalno opismenjevanje. Če so načini in oblike dela temu prilagojeni, lahko raba informacijske tehnologije bistveno pripomore k učinkovitejšemu doseganju ciljev pouka slovenščine.

Sodobna informacijska tehnologija omogoča rabo raznolikih oblik in metod dela ter omogoča učitelju pripravo in prilagoditev besedil, nalog in drugih gradiv za doseganje različnih ciljev, opisanih v tem učnem načrtu. Učenje s pomočjo sodobne tehnologije učence večinoma motivira, zato pouk, ki vključuje rabo IKT, omogoča hitrejše in kakovostnejše doseganje ciljev pouka slovenščine. Cilj takšnega pristopa je prilagoditi in uporabiti tehnologijo za spodbujanje učenja, zato naj bo raba pri pouku smiselna in učinkovita. Primerna je metoda sodelovalnega poučevanja in učenja z dejavnostmi v različnih spletnih učnih okoljih, kot so forum, klepetalnica, uporaba anket ali drugih odzivnih sistemov za različne oblike preverjanja, videokonferenca za sodelovalno učenje v povezavi z učenci druge šole, uporaba družabnih omrežij ipd. Učitelj načrtuje delo z IKT pri pedagoškem delu in posameznih učnih aktivnosti skladno s cilji učnega načrta. Vključuje delo s kakovostnimi e-vsebinami (e-

⁵ Poglavje je v celoti prenovljeno.

gradiva, e-knjige, e-učbeniki, spletni slovarji in ostali jezikovni priročniki ...) in e-storitvami. Vključevanje naštetega omogoča večjo stopnjo diferenciacije in individualizacije/personalizacije pri pouku in učenju.

Različne e-vsebine in e-storitve se zelo hitro razvijajo, obenem pa tudi hitro zastarijo, zato je treba tehtno razmisliti in izbrati, kaj v pouk vključiti in česa ne. Vodilo pri tem je, da je raba tehnologije in z njo povezanih e-vsebin in e-storitev smiselna in upravičena, če učencem omogoča hitrejše in kvalitetnejše doseganje učnih ciljev.

Pri katerikoli obliki vstopanja na svetovni splet je nujno, da učence ozaveščamo o varni in odgovorni rabi interneta in novih tehnologij ter jih tudi navajamo na navajanje virov in spoštovanje avtorskih pravic.